אישים באגרות הראי"ה

ר' שלמה זלמן הכהן קוק

אביו של הרב קוק, תלמיד חכם, ראש ישיבה בגריווה ושד"ר של ישיבות · תר"ד–תרפ"ט (1844–1929)

22 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

ר' שלמה זלמן הכהן קוק נולד בשנת תר"ד (1844) בעיירה וידז שבליטא, לר' נחום ולפריידא בתיה, בתו של הרב דב בר יפה-רבינוביץ. ר' שלמה זלמן התחנך אצל דודו, הרב מרדכי גימפל יפה, ואחר כך למד בישיבת וולוז'ין, ושם משך את תשומת לבו של הרב אליהו חיים מייזל. בתחילת דרכו כיהן כרב וכמורה בישיבה שהקים הרב מייזל בעיירה טוריץ, ונשא לאישה את פערל זלאטא, בתו של חסיד חב"ד.

בשנת תרכ"ה (1865) עבר לגריווה, הסמוכה לדווינסק, והקים שם ישיבה ועמד בראשה. כדי לכלכל אותה עסק גם באיסוף כספים לישיבת וולוז'ין, ולימים היה נציגה של ישיבת 'עץ חיים' הירושלמית ברוסיה. לעת זקנתו עלה לארץ ישראל וגר בירושלים, ושם פעל במסגרת מושב הזקנים הכללי. נפטר בכ"ג בשבט תרפ"ט (1929). לזוג נולדו חמישה בנים ושלוש בנות, ובהם הרב קוק, הרב דב בער הכהן קוק, שאול חנא ושמואל.

הרב קוק על אביו, ר' שלמה זלמן

האגרות של הרב קוק אל אביו נכתבו לאורך שלושים שנה, מבויסק ועד ניו יורק. כולן מלאות כבוד, ובסופן הרב קוק חותם בלשון: "בנו עבדו דורש"ת באה"ר, חותם בכבוד ומורא" (כרך א', אגרת ז). כבר באגרות הראשונות הרב קוק משתף את אביו בחייו. על הבן הקטן, הרצי"ה, הרב קוק כותב: "וכבר יודע הוא איזה אותיות" (כרך א', אגרת ד), ואחר כך מספר שהרצי"ה כבר גמר בחדר את פרק הגוזל עצים (כרך א', אגרת ז). ובאחת האגרות הרב קוק מספר לאביו על תוכנית לייסד אגודות של ציונים שומרי תורה (כרך א', אגרת ז).

בין האב לבן היה גם משא ומתן בתורה. מלונדון, בימי מלחמת העולם, הרב קוק משיב על קושיה של אביו בזבחים, ומודה להי' "כי הביאנו עד הלום לשא ולתן בד"ת עכ"פ במכתב" (כרך ג', אגרת תתפז). וכשאביו כתב לו חידוש בסוטה, על מלחמת רשות ומצוה, הרב קוק כותב: "ובהורמנא דמ"א אמינא כמה מאירים ושמחים הם הדברים", ומוסיף ליישב את דברי רש"י (כרך ג', אגרת תתקמד).

כשהרב קוק היה במרכז מחלוקת, ביקש מהוריו שלא יצטערו. בשמיטת תר"ע (ראו בפרשת שמיטת תר"ע והיתר המכירה) כתב: "אין כאן ממה להצטער, ת"ל שארצנו הקדושה הולכת ונבנית לעינינו" (כרך א', אגרת שיד). ובפולמוס על 'אורות' (ראו בפרשת הפולמוס על ספר "אורות") כתב: "מאד אבקש מכבודכם, הורי היקרים, שלא יהיה לכם מכל הדברים הללו צער כל דהו" (כרך ד', אגרת אמט).

מלחמת העולם הראשונה הפרידה בין הרב קוק, שנתקע בשווייץ (ראו בפרשת בשווייץ בימי מלחמת העולם (תרע"ה-תרע"ו)) ובלונדון, לבין הוריו בארץ. מכתבים כמעט לא עברו, ואחרי כשלוש שנים הגיע מכתב בכתב יד האב, "שהיה לי למשיב נפש" (כרך ג', אגרת תתעב). מלונדון בירך הרב קוק את

הוריו כשמלאו להם שבעים וחמש שנים, ובאותה אגרת הודיע להם שהוחלט: "שתהי' פינתנו ישרה לירושת"ו" (כרך ג', אגרת תתקנד). וכשהתעכב בלונדון מפני טיפול רפואי, לא רצה לכתוב להם על כך, "כי בריחוק מקום מביא הדמיון" לדאגה (כרך ג', אגרת תתקנו).

גם במסע לאמריקה בשנת תרפ"ד הרב קוק שואל בכל מכתב על בריאות אביו, ומבקש: "אם יוכל לחתום בעצמו מה טוב" (כרך ד', אגרת ארכה). מניו יורק בירך את אביו ליום הולדתו השמונים (כרך ד', אגרת ארלב). ובאחת האגרות שמורות שורות מעטות בכתב ידו של האב עצמו, שכתב: "מקשי הכתיבה עלי ע"כ הסתפקו נא בדבריו אלו המעטי" (כרך ד', אגרת אקב).

האגרות

כרך א', אגרת ד: לאביו, מזיימל: הבן הקטן, הרצי"ה, כבר יודע אותיות. רוב האגרת על חותנו, האדר"ת, שקיבל רבנות במיר, ובני פוניבז' מעכבים אותו.

"בני הילד שי' ב"ה בחו"ש וכבר יודע הוא איזה אותיות"

כרך א', אגרת ז: לאביו, מעיירת המרפא דובבלן: הרב קוק רוחץ שם לחיזוק בריאותו, והרצי"ה הצטרף אליו אחרי שגמר בחדר את פרק "הגוזל עצים". בהערה: תוכנית לייסד אגודות של "ציונים שומרי תורה".

"אנו מקוים שנזכה ליסד אגודות בשם "ציונים שומרי תורה""

כרך א', אגרת עא: להוריו, לאחיותיו ולגיסו, בערב פסח תרס"ז, מיפו: ברכת החג, ותיאור של הצער על החורבן לצד אורות התקווה בארץ.

"ועם כל מכאוב לבבנו על בית מקדשנו השמם לעינינו"

כרך א', אגרת ריב: לאביו, ממנחם אב תרס"ט, מרחובות: הרב קוק מתנצל על מיעוט מכתביו. בעלי מלאכה הוסתו נגדו, והרב קוק דן את כולם לכף זכות.

"לדון את כולם לכף זכות ולהטות כלפי חסד"

כרך א', אגרת שז: להוריו ולאחיו שמואל, בסיוון תר"ע: הרב קוק מצטער שעניין השמיטה קיבל צורה של מחלוקת, ומבקש לפרסם מכתב שבו הוא מסתייג מ"קול מהיכל" {{parshiyot/sesame-oil}}.

"סיועים כמו אלה, הפוגעים בכבודם של אחרים, אינם רצויים לי כלל וכלל"

כרך א', אגרת שיד: להוריו, בסיוון תר"ע: שלא יצטערו על הסכסוכים. הארץ נבנית לעיניהם, ומה ערך יש לעלבון קטן לעומת הזכות להשתתף בבנייתה.

"אין כאן ממה להצטער, ת"ל שארצנו הקדושה הולכת ונבנית לעינינו"

כרך ב', אגרת תקפה: להוריו, באלול תרע"ג: הרב קוק שמח שאמו הגיעה בשלום לירושלים. תשובה להערת אביו על המודעה נגד גונבי האתרוגים.

"לשמחת לבבי הגיעני מכתב כאאמו"ר שליט"א, מבשר משלו' באם צלחה לעיקו"ת ת"ו"

כרך ב', אגרת תרצו: להוריו, בתמוז תרע"ד: הרב קוק חזר מסיור בכרמי יהודה, ובעוד שבועיים ייסע עם הרבנית לחוץ לארץ. הוא משתוקק לבוא לירושלים להיפרד מהם.

"מאד משתוקק אני להיות בעיקות"ו ולהתברך מיקרת כבוד הורי היקרים"

כרך ב', אגרת תש: להוריו ולכל המשפחה, במנחם אב תרע"ד, מקיסינגן: המלחמה שפרצה באירופה שינתה הכול. הרב קוק מבקש לשמוע על כל אחד מבני המשפחה.

"המצב נשתנה מפני מהומת המלחמה, שהקיפה את אירופא כעת"

כרך ב', אגרת תשיב: להוריו ולכל המשפחה, בשבט תרע"ה, מסנט גאלן: הם שמחים במכתב האם, ושוהים בגולה "ברב חסד", אבל צער העולם מדאיג מאוד.

"ליבסטע מוטער"

כרך ג', אגרת תתסא: להוריו, לדודתו ולאחיו שמואל, בטבת תרע"ח, מלונדון: הגיעו הידיעות הראשונות מהמשפחה בארץ אחרי שחרור ירושלים. הרב קוק מחכה למכתבים בכתב ידם.

"אנחנו עומדים ומצפים לחסדי השי"ת שנזכה לקבל מכתבים מכם בעצם כתב ידכם"

כרך ג', אגרת תתעב: לרצי"ה, בשבט תרע"ח: הגיע מכתב מאביו בכתב ידו, אחרי כמעט שלוש שנים.

"שהיה לי למשיב נפש, כמעט זה כשלש שנים שלא זכיתי לראות תמונת כתבו"

כרך ג', אגרת תתפז: להוריו ולאחיו שמואל, בסיוון תרע"ח, מאוקספורד: בין המכתבים הישנים הייתה קושיה של אביו בזבחים, והרב קוק כתב לו תשובה.

"ואודה לד' חסדו כי הביאנו עד הלום לשא ולתן בד"ת עכ"פ במכתב"

כרך ג', אגרת תתקכח: להוריו ולבנותיו, בחנוכה תרע"ט: על ההזמנה לרבנות ירושלים {{parshiyot/jerusalem-rabbinate}}. הרב קוק משתוקק לקבוע את דירתו בירושלים, אבל אינו יודע עדיין אם העול לפי כוחו.

"וכל ישעי וחפצי הי' לקבע את דירתי בעיקו"ת ירושת"ו"

כרך ג', אגרת תתקמד: להוריו, באדר שני תרע"ט: תודה על המתנה מאמו, שקדים ומרקחת מפירות הארץ. על חידוש של אביו בסוטה, ברשות ומצוה במלחמה.

"ובהורמנא דמ"א אמינא כמה מאירים ושמחים הם הדברים"

כרך ג', אגרת תתקנד: להוריו, בניסן תרע"ט: ברכה לשבעים וחמש שנותיהם. הוחלט שהרב קוק יקבל את רבנות ירושלים.

"שהחיינו וקיימנו ליום מלאת לכם שבעים וחמש שנים"

כרך ג', אגרת תתקנו: להוריו ולבני המשפחה, באייר תרע"ט: הנסיעה לארץ מתעכבת, על פי עצת רופאים בלונדון. הרב קוק לא רצה לכתוב להם על כך, כדי שלא ידאגו.

"ובאמת לא חפצתי לכתוב לכם שאני מתעכב מפני ענין של רפואה"

כרך ד', אגרת אמט: להוריו, אחרי תשעה באב תר"פ: אין לשים לב לרוגנים נגד 'אורות', ושלא יצטערו.

"מאד אבקש מכבודכם, הורי היקרים, שלא יהיה לכם מכל הדברים הללו צער כל דהו"

כרך ד', אגרת אקב: לבתו ולחתנו יונה מירקין, באייר תרפ"א: בראש האגרת כמה שורות בכתב ידו של האב, על ביקור קרובים ועל מינוי נכדו למלמד בתלמוד תורה 'עץ חיים'.

"מקשי הכתיבה עלי ע"כ הסתפקו נא בדבריו אלו המעטי"

כרך ד', אגרת ארכה: להוריו, לאשתו ולבני המשפחה, באדר שני תרפ"ד, מטריאסט, בדרך לאמריקה: בכל מקום קיבלו אותם בכבוד. הרב קוק מבקש לשמוע על בריאות אביו.

"ביחוד שלו' אדוני אבי שליט"א למע"ה אם יוכל לחתום בעצמו מה טוב"

כרך ד', אגרת ארלב: להוריו, בניסן תרפ"ד, מניו יורק: ברכה ליום הולדתו השמונים של אביו.

"מיום חדות לבנו, יום הולדת השמנים לאוי"ט"

כרך ד', אגרת ארלח: להוריו ולבני המשפחה, באייר תרפ"ד, מניו יורק: ברכת שבועות. הרב קוק מבקש שאביו ואמו יכתבו בעצמם.

"ואקוה שבמכתבים הבעל"ט יבאו ג"כ דברי כאאמו"ר שליט"א"

ראו גם

על ר' שלמה זלמן הכהן קוק (המכלול). (שלמה זלמן הכהן קוק)

כל האגרות בנושא משפחה. (לדף הנושא)

נוסח האגרות

22 האגרות שבהן נזכר אביו, ר' שלמה זלמן, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת ד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ליל יום ב', פרשת חיי שרה (תרנ"ד, זיימל) **נמען:** אביו, ר' שלמה זלמן הכהן קוק

הרב קוק מספר לאביו שבני הבית בריאים, ושבנו הקטן (צבי יהודה) כבר יודע אותיות. רוב האגרת עוסקת בחותנו, האדר"ת, רב פוניבז': האדר"ת קיבל רבנות במיר, אבל בני פוניבז' עיכבו אותו בכוח ולא נתנו לו לצאת, והעניין עדיין לא הוכרע. בדרשת הפרידה שלו הציע האדר"ת לבני העיר לקבל את הרב קוק לרב במקומו. הרב קוק מבקש מאביו מכתבים תכופים ואת תפילתו.

עיקרי הדברים

- חדשות משפחה, וראשית לימודו של בנו.
- המחלוקת על מעבר האדר"ת מפוניבז' למיר.
- המלצת האדר"ת על הרב קוק כממלא מקומו.

נוסח האגרת

בעה"י[1] אור ליום ב' חיי שרה (תרנ"ד[2], זיימל). שלו' וברכת ד' על ראש כבוד אדוני אבי עט"ר[3] חמדת לבבי ונפשי, הרב המופלג בתו"ר[4], אוצר נחמד מלא עצה ותושי', כש"ת[5] מוהר"ר[6] שלמה זלמן שליט"א[7] הכהן. יברכהו ד' ומקודש ישלח עזרו, להצליחו בכל פינותיו ולנהלו על מי מנוחות. יקרת נעימת ימין מר אבא עט"ר שליט"א הגיעני יום ועש"ק[8] העבר לשמחת לבבי ונפשי. ב"ה[9] עמנו החוה"ש[10], כה לחי. בני הילד שי'[11] ב"ה בחו"ש[12] וכבר יודע הוא איזה אותיות, ת"ל[13] כי יתן אותותיו אותות דעה ושכל טוב במעלליו יתנכר, יזכנו השי"ת[14] לגדלו לתורתו ועבודתו כחפץ לבבי ונפשי. ואשר שאל אדוני מ"א שי' ע"ד[15] מצב כמ"ח הגנ"י[16], הדבר עומד בשיקול כמו שהי'[17]. הוא שי' רצונו לקיים מאמרו וקישורו ולצאת לעיר מיר, אבל בני פאניוועז, כנהוג בעיר אשר אין לה תביעה ושנאה על הרב, אז כשנשמע דבר צאתו תתחזק האהבה מטבע ישראל קדושים שי' האוהבים באמת את כל לימודי ד'. וכבר בש"ק[18] פ' תבא קודם ר"ה[19] באנו, ע"פ[20] מכתביו שכ'[21] שיצא למז"ט[22] על ר"ה לק' מיר, ובאתי אנכי וכ'[23] גיסי הרה"ג[24] שי' ועוד שאריו לברך ולהתברך, וגם דרוש דרש דרוש גדול ונפרד בברכה ותוכחה כראוי, אבל בני העיר הסכימו שלא להניחו לנסוע בחזקה, ולא השיג מי שיטלטל חפציו לבית-המסילה ולא עגלה לנסוע, ובהכרח נשאר. אבל לא הבטיח להם מאומה, רק הוא באחת כי כ"ז[25] שלא ימחלו לו בני ק' מיר על קישורו אתם, או שיצא מד"ת[26] שהם זוכים (בני פאניוועז), אך אז יוכל להשאר אצלם, ובני מיר כותבים מכתבים בקפידא גדולה שיבא אצלם, והדבר נוטה יותר שסוף סוף יצא בעה"י, אך הימים ימשכו ולא נוכל לשער עד מתי, אבל איזה חדשים יעברו ודאי באפס מצב קבוע, כ"ג מ"ח[27] שי' הגדיל לעשות עמדי הצעיר כבוד גדול באהבתו, כי בעת דרש דרשתו להפרד, והי'[28] פומבי גדול של כל בני העיר כמעט, בש"ק (אני לא הייתי אז בבהמ"ד[29]), הציע לפניהם בדרך עצה ובקשה שטוחה, שיקבלו אותי הצעיר ושפל-ערך לשבת על כסא כבודו בצאתו לשלו'[30] בעה"י. ואיך יפול דבר נדע בע"ה[31] בימים הבאים על"ט[32], כי לא לאורך יוכל להמשך מצב כזה בריפוף, ודי' יתן הטוב ברחמיו. אבקש מאד מכא"א[33] לפקדני במכתבים תדירים מבשרי שלו'[34] וברכה לשמח נפשנו, ויודיענו בטובו מהלך נסיעתו

ופרשת דרכו ומהלך העסק הקי[35] בכלל. נא להיות חסד אדוני להזכירני בתפילתו הזכה לאמץ כחי לתורה. אין הענין והזמן גורם להאריך, ע"כ[36] אקצר ואו"ש[37] כנפש אדוני אבי הרוממה ונפש בנו עבדו דורש"ת[38] באה"ר[39] חותם בכבוד ומורא ומצפה למכתב נעמו.

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. תרנ"ד - השנה תרנ"ד (1893/1894)
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. בתוי"ר - בתורה ויראה
5. כש"ת - כבוד שם תפארתו
6. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. ועש"ק - וערב שבת קודש
9. ב"ה - ברוך השם
10. החוה"ש - החיים והשלום
11. שי' - שיחיה
12. בחו"ש - בחיים ושלום
13. ת"ל - תודה לא-ל
14. השי"ת - השם יתברך
15. ע"ד - על דבר
16. הגני"י - הגאון נרו יאיר
17. שהי' - שהיה
18. בש"ק - בשבת קודש
19. ר"ה - ראש השנה
20. ע"פ - על פי
21. שכ' - שכבוד
22. למז"ט - למזל טוב
23. וכ' - וכבוד
24. הרה"ג - הרב הגאון
25. כ"ז - כל זה
26. מד"ת - מדברי תורה
27. מ"ח - מרחשון
28. והי' - והיה
29. בבהמ"ד - בבית המדרש
30. לשלו' - לשלום
31. בע"ה - בעזרת השם
32. על"ט - עלינו לטובה
33. מכא"א - מכל אחד ואחד
34. שלו' - שלום
35. הקי' - הקטן
36. ע"כ - על כן
37. ואו"ש - ואומר שלום
38. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו
39. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת ז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: יום ה', פרשת כי תצא, תרנ"ט - דובבלן **נמען:** אביו, ר' שלמה זלמן הכהן קוק

הרב קוק כותב מעיירת המרפא דובבלן, שבה הרב קוק רוחץ כשלושה שבועות לחיזוק בריאותו. בנו צבי יהודה הצטרף אליו אחרי שסיים בחדר את פרק "הגוזל עצים" והראה סימן יפה בלימודו. בתוספת לאגרת הרב קוק מבשר על תקווה לייסד אגודות בשם "ציונים שומרי תורה".

עיקרי הדברים

- בריאות הרב קוק, ולימודו של בנו צבי יהודה.
- רעיון ראשון של ארגון "ציונים שומרי תורה" (ציונות דתית).

נוסח האגרת

בעה"י[1] יום ה' תצא, דובבעלין תרנ"ט[2].

החיים והשלו'[3] וכוח"ט[4] לכאמו"ר[5] הרב המופלג מלא דעת ויראת ד' מוהרר"ש[6] זלמן הכהן שליט"א[7], וכא"ל[8] שלו'[9] וברכת ד' עליכם.

תהלי"ת[10] על החוה"ש[11] אשר עמנו כלנו כה לחי.

הנני רוחץ בפה זה כשלשה שבועות, ב"ה[12] היא תועלת גדולה לבריאותי, יחזקני השי"ת[13] לתו"ע[14]. גם בני הנעים צ"י[15] שי'[16] בא הנה זה כב' שבועות, אחרי שגמר בחדרו פרק הגוזל עצים, ב"ה ראה בזמן הזה סי'[17] יפה במשנתו, יחזקהו השי"ת לאוי"ש[18] לתו"ע.

הנני חותם בברכה ברכת השנים באה"ר[19], כנה"ר[20] ונפש בנו עבדו דורש"ת[21] באה"ר, חותם בכבוד ומורא.

אברהם יצחק הכהן קוק

אנו מקוים שנזכה ליסד אגודות בשם "ציונים שומרי תורה", הענין גדול ואין פה המקום לבאר קצהו, ועוד חזון למועד בעזה"י[22].

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. תרנ"ט - השנה תרנ"ט (1898/1899)
3. והשלו' - והשלום
4. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
5. לכאמו"ר - לכבוד אדוני אבי מורי ורבי
6. מוהרר"ש - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. וכא"ל - וכל אשר לו
9. שלו' - שלום
10. תהלי"ת - תהלה לא-ל יתברך

11. החוה"ש - החיים והשלום
12. ב"ה - ברוך השם
13. השי"ת - השם יתברך
14. לתו"ע - לתורה ולתעודה
15. צ"י - צבי יהודה (בנו של הרב)
16. שי' - שיחיה
17. סי' - סימן
18. לאוי"ש - לאורך ימים ושנים
19. באה"ר - באהבה רבה
20. כנה"ר - כנפשו הרמה
21. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו
22. בעזה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת עא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב פסח תרס"ז - יפו **נמען:** הוריו, אחיותיו וגיסו הרב יוסף רבין

מכתב ברכה לחג הפסח למשפחה. הרב קוק מתאר את הרגשת התקווה בארץ ישראל: לצד הצער על החורבן, ניצוצות של אור מתנוצצים בעלייה ובבניין, וקרני השחר של הגאולה מתפשטות. הרב קוק מתגעגע לבני המשפחה ומקווה שיזכו להתראות בארץ. בסוף הרב קוק שואל את גיסו על רעיון השלוחים.

עיקרי הדברים

- ברכה משפחתית לפסח.
- תקוות הגאולה בארץ ישראל.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ער"פ[4] תרס"ז[5].

אורה ושמחה, שלו'[6] וברכה, לכאמו"ר[7] הרב הגדול מלא תוי"ר[8] וכל חמדה מו"ה[9] שלמה זלמן הכהן שליט"א[10].

ואמי מורתי היקרה וצנועה מנב"ת[11] מרת פערא זלטא תחי'[12] לאוי"ט[13], ואחיותי היקרות ונחמדות, מבנות ציון המסולאות, מרת רוחמה תחי', עם ילדיה הנעימים והאהובים שליט"א, ומרת פרידא בתי' תחי' לאוי"ט.

וכבוד חמדת נפשי דיתיב בתוונא דליבאי כי[14] גיסי כאח לי הרב המאוה"ג[15] עדיו לגאון ותפארת מו"ה יוסף רבי שליט"א, וכא"ל[16] יתברכו בכט"ס[17], ודודתנו היקרה מרת וויטא תחי' בכ"ט[18], יתברכו כולם עדי עד, ברכת שמים מעל, וכל משאלות לבבם לטובה ימלא צור עולמים ב"ה, עוטר ישראל בתפארה ואוזרו בגבורה, המשביע לכל חי רצונו ית"ש[19].

שלו' שלו' וברכה מהררי קודש.

אמנם אי אפשר כהיום לצאת ידי חובת מכתב ארוך, כראוי ונכון לפי חפץ לבבינו, מפני דת היום הקדוש וחובת הכנת קדושת קבלת ליל התקדש החג, זמן חירותנו הבא עלינו לטובה, ביתרון אורה וקדושה שמחה ועז חופפת עליו בהר קודש אלקינו ב"ה. ועם כל מכאוב לבבנו על בית מקדשנו השמם לעינינו, ועל בני מלכים ושרי קודש, עם אלקי אברהם, ההולכים כעבדים על האדמה הטובה, ארץ הכרמל, המלאה הוד והדרת עולמים, על מקום גאון עזנו וצניף תפארת מלכותנו, אבל לא נוכל ג"כ[20] מהתעלם מנצוצי אורה וברקי זוהר, המתנוצצים כאבני נזר הנה והנה על אדמת הקודש. הלבבות הנדכאים של כל הקהל הגדול, ההולך וגדל ב"ה מנפוצות יהודה, הבאים מארבע כנפות הארץ, להאחז ולהנטע על גבול ישראל, הנם ג"כ מלאים תקוה ונחומים, ובעומק הנשמה הרגשת-כבוד מונחת, כי חשכת הגלות תחל להתפזר, ענניה השחורים והאפלים ילכו ויקלשו, משביבי אורות אשר יעלו ויראו מאהלי יהודה. קרני

שחר הולכים ומתפשטים בהסתר ובגניזה, עומדים הכן לקול מבשר ואומר "שובי, שובי השולמית", כי פקד ד' את עמו ורעה כרמל ובשן כימי עולם. כח החיים והבנין, עז הידידות לארץ חמדתנו, המתגלה מדי יום ביומו ביתרון חיל ועז על אדמת הקודש, כשהוא מתיצב בחזון לעומת השממון והיגון, שהיו מלאים עד אפס מקום בכל נאות יעקב בהרי יהודה וערי הקודש, הם יתנו לנו סימנים נאים, מרהיבים דעת ומפיקים נגה לנפש נענה, העטופה ביגון קודר על שבר בת עמנו, החומרי וביותר הרוחני הגדול מני ים, אשר רק אויר חיי נשמות של נחלת ד' יהי'[21] לרפואת תעלה, להזיל טללי אורות מקודש על גופות נשברות ועל נשמות שוממות,

ההרגשה הקדושה הזאת, שלבבות למאות ולאלפים מכל פזורי ישראל, אשר נקבצו אל ארץ חיים, הנם חשים בלב ברוח אומן ובטחון נמרץ, נותנת היא מעטה הדר ולוית חן ונעם על מועד החג הקדוש, ביחוד ליל התקדש חג זמן חרותנו, זוהר עליון ויפעת נוגה קדש, שרק על אדמת הקודש יוחש ויוודע. יזכנו צור יעקב ב"ה, לחזות מהרה בחדות קדש כולנו יחד, וכל עם ד' הוא כולו יחד, בשמחת ארץ חמדה, וגאולי ד' ישובון, וגאולת עולמים מהרה תופיע לעינינו בימינו, וראה כל בשר כי פי ד' דבר. והלב המלא אהבה נאמנה לאהובי נפשנו, הורינו היקרים עט"ר[22] שיחי'[23] וכל יקירינו שי'[24], משתוקק מאד לישועת ד' הכללית והפרטית, לזכות לחברת נועם כל מחמדי לבבנו, בנפש עליזה ושמחה, על ארץ חפץ, מתעורר הוא ביותר לכל עת חג ומועד קדש, והוא מוצא מנוחה בתקות ד' לימים הבעל"ט[25]. ומאד יקשה לבאר בזמן כזה את כל מחשבות לבבנו בשום שכל וחשבון, אשר הננו אסירי התקוה, שיד ד' בחסדו הגדול, אשר החל להראות אותנו, תעשה זאת לימים יוצרו, ע"כ[26] יהיו דברי מעטים, בברכת שלו' וברכה לכי'[27] הורי היקרים שי' ולכל אהובינו היקרים הי"ו[28], כנה"י[29] ונפש בנם עבדם חותם ביראת הכבוד וברכה נאמנה, ואחיהם דבק באהנ"פ[30] ודושו"ט[31] כה"י[32],

אברהם יצחק ה"ק

אהובי גיסי הה"ג[33] שי', יודיענו נא כת"ר[34] מכל אשר עמדו, ואם איזה דבר חידוש יש במצבו לטובה, והרעיון ע"ד[35] המשולחים, אם אפשר להוציא אל הפועל. הדברים צריכים חיזוק, והשי"ת[36] יהי' עוזר לנו.

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ער"פ - ערב פסח
5. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
6. שלו' - שלום
7. לכאאמו"ר - לכבוד אדוני אבי מורי ורבי
8. תוי"ר - תורה ויראה
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. מנב"ת - מנשים באהל תבורך

12. תחי' – תחיה
13. לאוי"ט – לאורך ימים טובים
14. כ' – כבוד
15. המאוה"ג – המאור הגדול
16. וכא"ל – וכל אשר לו
17. בכטו"ס – בכל טוב סלה
18. בכ"ט – בכל טוב
19. ית"ש – יתברך שמו
20. ג"כ – גם כן
21. יהי' – יהיה
22. עט"ר – עטרת ראשי
23. שיחי' – שיחיו
24. שי' – שיחיה
25. הבעל"ט – הבא עלינו לטובה
26. ע"כ – על כן
27. לכ' – לכבוד
28. הי"ו – השם יברכהו ויחייהו
29. כנה"י – כנפשו היקרה
30. באהנ"פ – באהבת נפש
31. ודושו"ט – ודורש שלומו וטובו
32. כה"י – כנפשו היפה
33. הה"ג – הרב הגאון
34. כת"ר – כבוד תורתו
35. ע"ד – על דבר
36. והשי"ת – והשם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת ריב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' מנחם אב תרס"ט - רחובות **נמען:** אביו, ר' שלמה זלמן הכהן קוק

הרב קוק מתנצל על מיעוט מכתביו. בעניין בעלי מלאכה שהוסתו נגדו, הרב קוק דן את כולם לכף זכות, ואין לו עניין בעסקיו הפרטיים אלא בטובת הכלל. הרב קוק רואה בכל הסיבות, ובשלטון התורכי, 'מצעדי גאולה' נסתרים, אף שרבים שבים לארץ בלי לדעת את משמעות השיבה. הרב קוק ממליץ לאביו על חמי טבריה לריפוי השיגרון. ברחובות הגיעו עולים מתימן, רובם בני תורה ויראי שמים, עובדים ומתפללים, והם ימלאו את מקומם של הפורקים מרוסיה.

עיקרי הדברים

- דן לכף זכות את המוסתים נגדו.
- השלטון התורכי וסיבות הזמן - 'מצעדי גאולה'.
- חמי טבריה לרפואה.
- העולים מתימן ברחובות - תיאור ושבח.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. רחובות ת"ו[2], ד' מנ"א[3] תרס"ט[4].

מבין המצרים, קרן ירים, ואור לישרים, וציצת נזרים, וסלילת מעברים, למקום יאורים, לבני ציון היקרים, נישאים על כנפי נשרים, ומגבעות יהודה הד הרים, שלו'[5] מעברים, לכבוד אאמו"ר[6] עט"ר[7], הרב הגדול בתו"ר[8], יחד חוברה, מוהרש"ז[9] הכהן שליט"א[10], וכא"ל[11] שלו' רב וברכות לעד.

אחדשה"ט[12] דאאמו"ר[13] שליט"א באה"ר[14].

עברו ימים ושבועות, גם חדשים, ומכתב לכא"א[15] שי'[16] לא נכתב ממני, זולת מכתבים גלויים וקצרים, אשר גם הם עבר זמן אדריסתם, וכפי הנראה לא הגיעו ליד מר אבא שליט"א. כעת אחרי עבור איזה משך ימים מעת באי לרחובות ת"ו, אמרתי אשלמה מעט את חובי, ואבטח בכאאמו"ר[17] שיסלח בטובו על האיחור העבר, אשר נעשה לא במרד, כי"א[18] מפני הטרדות ומניעות העניינים. איזה פרטים כבר כתב בני שי', ביחוד ע"ד[19] איזה מבעלי-המלאכות, אשר ע"פ[20] הסתת אחד חשבו להמרות את רוחי, ואנכי ב"ה שלו' כל עם ד' אדרוש, כקטן כגדול, כחכם כבור, ואת תומתי, לדון את כולם לכף זכות ולהטות כלפי חסד, ברוך ד' אשר לא אעזבנה. וכל מה שהקפדתי ע"ז[21] קצת, הוא רק מה שיוכל להיות עולה על לב אנשים מישראל שלא אשים להם לב, מפני עניותם או פשטותם. חלילה, חלילה לזרעא דאבא שליט"א לחשב כן. ות"ל[22] אין הענין תופס מקום אפילו בעיר, וק"ו[23] במושבות. ובכלל כל ישעי וחפצי מאז באי אל הקודש, בעזרת צור ישועתי ב"ה, רק לעבוד לטובת אה"ק[24] ועם-ד' השוכן בה, ואין לי שום חפץ ודאגה בשביל עסקי עצמי הפרטיים, שאינם חשובים כלום לגבי טובת הכלל של הגוי כולו, יברכם ד', ויצמיח מהרה קרן ישועה. ע"כ[25] אין להצטער מזה כלל, ואיננו ראוי כל ענין זה לשימת-לב כלל, רק להוסיף תקוה בחסדי ד' על עמו ונחלתו, שהננו רואים ב"ה בעינינו פליאות נצני ישועתו,

עצות מרחוק אמונה אמן. ומה גדול הוא החיוב עכשו של השרשת האמונה השלמה, שכל מה שהשי"ת[26] מסבב את הסיבות, בלאומים בכלל ובממלכת תורקיה בפרט, אשר מאת ד' היתה זאת, שתהי'[27] ארץ הצבי שמורה תחת ידיה עד עת קץ, שהכל הם מצעדי גאולה וישועה, הנרקמים במסתרים, בתחתיות ארץ, להחיש פדות כי בא מועד, והתעוררות נחמה זו היא באמת מרפא לכל עגמת נפש של עניני הכלל והפרט. ב"ה אשר האיר לנו, בדור אפל ושפל זה, בהתנוצצות ישועה, לאדמת הקודש, מה שלא הי'[28] מעת גלינו מאדמתנו. ולמענו ב"ה יעש גם בלא הכנה רוחנית אחרת, כי"א מה שישימו ישראל פניהם לשוב אל ארץ ד', כיונים אל ארובותיהם, אע"ג[29] שרבים מהם אינם יודעים מה היא שיבה, מה תכונתה ותפקידה. לא יארכו הימים, והאור האמיתי יגלה, ויד ד' הנטויה ממצרים ועד הנה, ומראש מקדם עד עולמי עד, תראה ותגלה לעין כל רוח ונשמה.

יודיעני נא כאאמו"ר[30] שלו' בריאותו, ביחוד ע"ד הריומאטיזם. מה מאד הי' טוב אם הי' בא לאה"ק[31], ודרך אגב מרחצאות של חמי טבריא המה נאותים לזה, ודאי לא פחות, ונקוה שיותר ויותר, ממימי דרוזגניק, קמרן וצחציניק וכיו"ב[32]. בכלל ראיתי הרבה שבעי רצון מרפואתם, אע"פ[33] שעדיין אינם שם הסדרים של הבנינים, אשר נשתלמו באלו המקומות באירופא, ואשר בודאי היו כן אצלנו בימי גדולתנו ותפארתנו, וביתר שאת יהיו לנו בשוב ד' שבות עמו, ויציץ ויפרח ישראל על חבל נחלתו. אבל ב"ה שברכת הארץ הולכת ושבה אליה, בתור התחלת ההתחלה, קמעא קמעא, כהדא קריצתא דצפרא.

פה במושבה נוסף ב"ה דבר לטובה, ע"י[34] הד הקול של קיבוץ גלויות לאה"ק, שבא לארץ תימן, באו רבים מאחב"י[35] היושבים שם, בלחץ נורא וגלות איומה מאד, לאה"ק, והם אנשים מסתפקים במועט מאד, רובם ככולם בני תורה, כמעט שלא נמצא ביניהם ע"ה[36] כלל, וכולם חרדים ויראי ד' מאד. לוקחו כמה מהם בתור פועלים במושבה, ומה טוב הוא שאלה ימלאו את המקום של הפסולת דמסיטרא דע"ר[37] הבאים מרוסיא, שהגרועים שבהם א"א[38] שתהי' להם אחיזה באי"י[39], "לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה". והתימנים הללו, הנם ב"ה אנשים בריאים, אוהבים את העבודה, מתפללים בכל יום ג"פ[40] בציבור, בכונה, בחדר מיוחד שבביהכ"נ[41] הגדול פה שייחדו להם, ומתנהגים בכל נימוסי ארצם, הקרובים הרבה למנהגי ישראל היותר ראשונים בכל דבר. והננו שמחים לראות קיבוץ נדחים, אלה מצפון ואלה מתימן, וכולם פונים לארץ חמדה באהבה, ושמחים על גורלם אשר הביאם ד' לאה"ק, ועובדים באהבה את עבודתם בשדה ובכרם, ומהם שומרים ונוטרי כרמים, ושקדנים בתורה, ביראת שמים תמימה, ואין פרץ ומריבות בשכונתם, אע"פ שיש לכמה מהם יותר מאשה אחת, ויש שי"ל[42] ארבע נשים, וחיים בשלות השקט. וכפי הנראה יבאו רבים מהם לימים הבעל"ט[43] להאחז בעבודתם בתור פועלים במושבות, כן ירבה וכן יפרוץ, ויאספו אספת נדחי צאן פזורה, כעדר בתוך הדברו.

מז"ט[44] לנו על הולדת הבן החדש לאחינו הרד"ב[45] שי', לאוי"ט[46].

הנני חותם בכל חותמי ברכות באה"ר, בצפיית ישועה וכ"ט[47], כנה"ר[48] ונפש בנו עבדו, מוכן לשרתו, בכבוד וביראה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. מנ"א - מנחם אב
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. שלו' - שלום
6. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
7. עט"ר - עטרת ראשי
8. בתוי"ר - בתורה ויראה
9. מוהרש"ז - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ז (למשל: שמואל + זאב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. וכא"ל - וכל אשר לו
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. דאאמו"ר - דאדוני אבי מורי ורבי
14. באה"ר - באהבה רבה
15. לכא"א - לכל אחד ואחד
16. שי' - שיחיה
17. בכאאמו"ר - בכבוד אדוני אבי מורי ורבי
18. כ"א - כי אם
19. ע"ד - על דבר
20. ע"פ - על פי
21. ע"ז - על זה
22. ות"ל - ותודה לא-ל
23. וק"ו - וקל וחומר
24. אה"ק - ארץ הקודש
25. ע"כ - על כן
26. שהשי"ת - שהשם יתברך
27. שתהי' - שתהיה
28. הי' - היה
29. אע"ג - אף על גב
30. כאאמו"ר - כאדוני אבי מורי ורבי
31. לאה"ק - לארץ הקודש
32. וכיו"ב - וכיוצא בזה
33. אע"פ - אף על פי
34. ע"י - על ידי
35. מאחב"י - מאחינו בני ישראל
36. ע"ה - עליו השלום
37. דע"ר - דערב רב
38. א"א - אי אפשר
39. באי"י - בארץ ישראל
40. ג"פ - שלוש פעמים; "תקבל ג"פ": גט פיטורין
41. שבביהכ"נ - שבבית הכנסת
42. שי"ל - שיש לומר
43. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
44. מז"ט - מזל טוב
45. הרד"ב - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ב (למשל: דוד + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

46. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
47. וכ"ט - וכל טוב
48. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו סיון תר"ע - יפו **נמען:** הוריו, ואחיו ר' שמואל

הרב קוק מצטער שעניין השמיטה קיבל צורה של מחלוקת. לא היה יכול לנהוג אחרת, ולא התכוון לפגוע באיש. לאחיו הרב קוק שולח מכתב לפרסום ב'המוריה', כי צר לו על מאמר שתומכיו פרסמו ב'האור' ('קול מהיכלי'), שפגע בכבודם של אחרים.

עיקרי הדברים

- צער על המחלוקת.
- הסתייגות ממאמר התמיכה ב'האור'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ו סיון תרעי"ן.

הורי היקרים מחמדי לבבי ונפשי עט"ר[4] שליט"א[5] וכל יקירינו שי' לאוי"ט[6].

תלי"ת[7] על החוה"ש[8] אשר עמנו כולנו, כה לחי. מפני הטרדות התמידיות והזמניות נתעכבו דברינו קצת. כמובן אני מצטער על אשר לקח לו ענין ההוראה בדבר השביעית צורה של מחלוקת, מה שלא פללתי, ודי יודע טהרת לבבי בכל הענין. ובתומי אחזיק ואצפה לתשועתו ית'[9], כי גם הנחרים בי יכירו שכונתי רצוי',

ובשו"א[10] לא היה לי אפשר להתנהג בדרך אחרת, ולא חשבתי ח"ו[11] לפגוע בכבוד שום איש, כ"א[12] עשיתי הכל לטובת ישוב אה"ק[13] החביבה עלי חבת נשמה תלי"ת, ובדי בטחתי לא אמעד. ובודאי כך היא השגחתו ית', שהענין הקשה הזה נפל בגורלי, ובודאי אי' חשבה לטובה, ובחסדו הגדול ייטיב לעמו ונחלתו באור ישועה וגאולה בב"א[14].

הנני חותם בברכה ואה"ר[15] ביראת הכבוד וכט"ס[16],

בנכם הק' אברהם יצחק

שמואל יקירי שי'[17].

הנני רוצף בזה דברים מעטים, שאבקשך לתתם ב"המורי". כי באמת צער גדול הי'[18] לי מהמכתב שכתבו מפה ב"האור" בשם "קול מהיכלי". סיועים כמו אלה, הפוגעים בכבודם של אחרים, אינם רצויים לי כלל וכלל, והכל עשו ע"ד[19] עצמם בלא המלכה ממני, אלא שהנני יודע שכונתם רצוי' היא. אחיך

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש

3. ת"ו – תבנה ותכונן
4. עט"ר – עטרת ראשי
5. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. לאוי"ט – לאורך ימים טובים
7. תלי"ת – תודה לא-ל יתברך
8. החוה"ש – החיים והשלום
9. ית' – יתברך
10. ובשו"א – ובשום אופן
11. ח"ו – חס ושלום
12. כ"א – כי אם
13. אה"ק – ארץ הקודש
14. בב"א – במהרה בימינו אמן
15. ואה"ר – ואהבה רבה
16. וכט"ס – וכל טוב סלה
17. שי' – שיחיה
18. הי' – היה
19. ע"ד – על דבר

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שיד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג סיון תר"ע - יפו **נמען:** הוריו

הרב קוק מבקש מהוריו לא להצטער על הסכסוכים. הארץ נבנית לעינינו, ואין ערך לקפידות קטנות לעומת הזכות להשתתף בבניין. הרב קוק אינו מקפיד על מי שמחפשים את קדושת הארץ בדרכים אחרות, שנראות להם קצרות. ההכרה בחן התורה ובמצוות התלויות בארץ מתרחבת בישוב בזכות דרך האהבה שקיבל מהם. גם לרגשות ההפוכות משלנו יש מקום בעולם, ומי שיודע זאת לא ייפול לקטנות ולקפדנות.

עיקרי הדברים

- ניחום ההורים על הסכסוכים.
- זכות ההשתתפות בבניין הארץ.
- דרך האהבה שקיבל מהוריו.
- גם לרגשות ההפוכות יש מקום.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג סיון תרעי"ן.

שלו'[4] ברכה ורב נחת לכבוד הורי היקרים עט"ר[5] שי'[6] לאוי"ט[7] וכל מחמדי לבבנו שליט"א[8].

לנכון קבלתי את המכתבים מבשרי שלומם וטובם, תל"י[9], וכן ב"ה על החוה"ש[10] אשר עמנו. יוסיף המוסיף עוד רב טוב וחסד לנו ולכל בית ישראל וישפת מהרה רב שלו' כבוד וברכה לעמו ונחלתו.

מאד אבקש את כבוד הורי חביבי נפשי האהובים שיחיו, שלא יהי'[11] להם ח"ו[12] שום צער כלל בדבר כל הענינים המסוכסכים, שמצד ענין המושבות הנני מוכרח להיות מתערב בם. אין כאן ממה להצטער, ת"ל[13] שארצנו הקדושה הולכת ונבנית לעינינו, דבר ד' בידי עבדיו הנביאים, ע"ד[14] שיבת ציון וצמיחת קרן ישועה לבית ישראל על אדמת הק'[15] הולך ומתמלא בחסדו הגדול, שבי-גולה הולכים ובאים בחמדת-נפש אל ערי יהודה, אשר החלו להתנער מעפר שממותן, - ועינינו רואות ושמחות. מתמלאים אנו ב"ה גילת עולמים ותקות עדנים, ובתוך נטית יד ד', המלאה חסד על עמו הנדכא, ועל ארצו השוממה שנים כל-כך מאות רבות, - הננו נמצאים אנו ב"ה, לקחת בה איזה יד, איזה חלק ניכר הרבה או מעט. האם אין בזה האושר הגדול והנערץ מה שיש בו די לשילום נגד איזה קפידא של כל-דהו, ואיזה צער קל של איזה הרגשה בלתי נעימה, המתעוררת לרגע בעת אשר יראה האדם שפלוני ופלוני מדבר על אדותו לא כפי החפץ של אהבת-עצמו, המלפפת את האדם תמיד גם יותר מהמדה הנכונה? - ברוך ד' אשר עשה לי את הנפש הזאת, ואשר הביאני במסיבותיו העליונות, לעבוד בכחי המצער על הרי ישראל, בעת המאושרה הזאת, ששפעת חיים לעם ד' על אדמתו הולכת ומתקבצת, שהרימני מכל אלה הדברים הקטנים, ואינם נוגעים ב"ה לרוחי ולבבי, ולא יעיבו אפילו במקצת את זהרה של מטרתי הברורה להיות ממסייעים למלאכת שמים, להיות מהמנצחים על המלאכה הקדושה ליסד בציון אבן בחן פנת יקרת, להיות מכון לתקות דור-דורים לעם נורא, לגוי קו קו אשר בזאו נהרים ארצו. מלא

תקוה אנכי, שכשם שצעדי הרחבת הישוב החמרי יתרחבו, בחסדי אל למושעות, ע"י[16] כל אותן הדרכים שביחש להוראה הננו נסמכים על יסודות חזקים ואיתנים בכחא דהתירא, בשעת המעבר הקשה ללידת חק גאולת עולמים לגוי קדוש על חבל נחלתו, כן יורחבו דוקא ע"פ[17] סדרים חביבים ורצוים כאלה צעדי העריגה הרוחנית והכבוד וההדר שבקודש, הכמוסים עמוק עמוק בנשמת עם קדוש, לקדושת הארץ, לכל המצות התלויות בה, ולקדושת השביעית הנערצה ונשגבה בגבהי מרומים. ואיני מקפיד כלל על אותם אשר יבקשו להם את מטרתי זאת של שמירת קדושת הארץ והשרשת קדושת מצותיה, בתומם, ובריחוק ידיעתם ממעמקי החיים של קרן האורה, של מרום הרי ישראל הנושאים קול שיח קודש בקול מבשר ישועה, האומר ליהודה: הנה ישעך בא, - וחושבים הם לבא אליה בדרכים אחרים, שנדמים להם יותר קצרים, והם באמת ארוכים ומלאים חתחתים, הגורמים להעלות טינא בלב בנים מלאי רגשי הדרת קודש לכל קודש ד', אשר יוצג לפניהם בצורה הנחמדה המלאה חן וחסד ד' הראויה לו.

תל"י, ההכרה בנעמה וחנה של תורת חיים, והכבוד והאמון להמצות התלויות בארץ בפרט, הולכים הם ומתרחבים בישובנו הקדוש מדי שנה בשנה, ע"י הליכות האהבה והאמת אשר האצלתם מרוחכם הטהור עלי, עבדכם, הורי החביבים. מידכם הטובה סוכת שלו' וחסד אל עלי פרושה, שהנני מרגישם בכל מלא נשמתי בכל עת צעדי עלי שדמות קודש, מדי עברי לראות את שלו' אחי ושלו'[18] כרמי יהודה וכל מטעיו הנחמדים, למטרת העמדת חק ומשפט בדבר המצות התלויות בארץ מדי שנה בשנה, וקרני זיום הולכים ומאירים את כל חדרי לבי וכליותי, לרומם את רוחי ולהעליז כליותי במשוש ארץ חמדה בכל יום, בכל עת ובכל שעה, בלב מלא צפיית ישועה לשיבת בצרון של אסירי התקוה, עם ד' הגדול אשר אהבתו העליונה תרוממנו על במתי ארץ.

חלילה לכם, הורי צפירות תפארתי, מתפש בלב אפילו נדנוד כל-דהו של צער בגלל אלה הדברים. אקוה לשמו י', שכל אלה הדברים אשר עברו אינם בזיון אלא כבוד והדר, ועוד יתרבו על ידיהם עדיני נפש, אשר יגלו ממעמקי לבבם את חושיהם הנרדמים, לעורר לעבודת ד' ועמו על אדמת הקודש ולעדור בלא לב ולב, מאין פנות אל כל הבל של פניה עצמית, שבכל אופן שתהיה שפלה היא נגד רוממותו של חשק אור צפית ישועת ד' על עמו ונחלתו.

כל צערי מתרכז רק על מה שרבים עוד אינם מכירים, שכל יראי ד' באמת מכוונים את לבם למטרה אחת, ושאין כאן מריבה במובן הרגיל. אקוה שגם זה יוכר, וישוב כבוד ד' להיות חופף על כל לימודי ד' השואפים לחפץ ד', שבידם יצלח. ובגוף הענין אני שמח מאד מהרחבת הדברים שהי'[19] בזה ע"י חילוקי הדעות, אע"פ[20] שאני מצטער על שנתערבו בזה דברי קינטוריא שאינם נותנים כבוד לבעליהם, אבל עצם הענין מה שמדברים ומתוכחים על אודות המצות התלויות בארץ בכלל והשמיטה בפרט, ומה שמפלפלים באיזה דרך לבחור איך לצאת ידי חובת וחבת הקודש, דבר זה בעצמו הוא מוסיף עז ואומץ וזכרון לקדושת הארץ והמצות, שאנו מצפים ומקוים בכל עת למילוי חובתן וקיומן, בשוב ד' את שבות עמו בכל מילואו וטובו, ומנייהו ומני יתקלס עילאה ב"ה. ומראש כניסתי לענין השביעית חשבתי דרכי לצאת ידי כל הדעות בכל מה דאפשר, ובלבד שלא יזיק להישוב הקדוש בקיומו החמרי ובכבודו.

ואע"פ[21] שתוכן המכירה הוא להעמיד את הפירות כדין פירות של נכרים, שכבר נפסקה ההלכה שאין קדושת שביעית נוהגת בהם, מ"מ[22] תקנתי מאז חותמות, שיבאו על כתבי-המסחר, שהמחיר נלקח רק בשביל המכשירים והטורח, כדי שלא יהיה בדמים משום דמי שביעית, והסחורה תהיה לפי בדרך היתר של הבלעה. וכן הסכמתי מראש ופרסמתי לבאי ביתי, שבדעתי לתקן שטרי הפקר ומסירה לבד, שיחתמו עליהם בני המושבות, ושטרי הרשאה ע"פ ב"ד[23] שמרשים להם לעשות עם הפירות וטיפולם ע"פ הרשאת ב"ד, ולקחת שכר עמלם ומכשיריהם, הם ושלוחיהם ושלוחי שלוחיהם. ודבר זה אע"פ שמצד עצמו אין בו כדי סמיכה, מ"מ כשהוא נסמך אל המכירה לרווחא דמילתא, הוא דבר הגון וזכר לשביעית שלא תשתכח מישראל, עד יופיע ד' באורו על ציון, להגיה חשכנו, ולהעמידנו בקרן אורה. אמת הדבר, שעתה ע"י הקינטוריא, שיצאה לרשות הרבים, נעשה דבר זה יותר כבד, מפני שבני המושבות יחשבו שכל אלה הם חידושים הבאים לא מצדי, כ"א[24] מצד אותם אשר לפי דעתם חושבים הם שהם נחשבים להם לאויבים. מ"מ ב"ה כבר גליתי דעתי בזה, וכפי הנראה רובם יקבלו הכל ברצון בהסכמתי, ויאמינו שכך היא דעתי, ומאת ד' היתה זאת שפרסמתי דעותי אלה זמן גדול לפני התגלע הריב, ואקוה שהכל יבא על מקומו באורח שלו'.

ולמע"ה[25] שלא יצטער כבוד אאמו"ר[26] שליט"א[27] מכל זה מאומה, רק יגיל וישמח בחסדי השי"ת[28] וטובו, אשר זיכנו לבא להר קודש ד', ואשר זיכהו תל"י לשבת בצל צח עיר האלהים סלה, אשר גם אם כהנה וכהנה ימצאו בה אותם שאין הדעת נוחה מהם לא תאבד אפילו כמלא נימא מערכה הנצחי, אשר אוה ד' בה למושב לו עדי עד, ועת נחלום שיבת שבותה ועינינו רואות את קוי האור הדלים, אשר יזריחו אפלתה בשיבת בניה לתוכה, ימתקו לנו גם טעמי מרורות, אשר נטעם לפעמים מידי אלה אשר בשגיאה לא יכירו אורח שלו' בכל הדרו או אשר לפי דעתם דרכינו לא יכנו. אנחנו מלאים עז, מאשר נדע כי נכח ד' דרכנו, וכל כונתי ת"ל צרופה ורצויה למען עמו ונחלתו, שהם משוש חיינו.

ואתה שמואל יקירי, אם כי דבריך ישרים וברוח צדק ואמונה טהורה נאמרו מ"מ נכון לנו להרחיב את דעתנו, ולדון לכף זכות את כל האדם, גם בדרך רחוקה ונפלאה' לעולם לא נכון לשכח, כי בכל מלחמה ממלחמות הדעות, אחרי שהתסיסה עוברת, מוצאים המבקרים בכל הצדדים גם אורות וגם צללים, וברוח דעת ויראת ד' נדע שכל עלילות מצעדי גבר וכל הגיוני רוח איש ופעלם בעולם, בחוג גדול או קטן. הכל ערוך ומסודר מקורא הדורות מראש, לעזור לשכלול העולם וקדמתו, להזרחת אורו, ולעדויי חושכא. ואם שאנחנו מתאמצים ללחום בעד אותם הדברים הקרובים לרוחנו, צריכים אנו שלא להיות מכורים בידי רגשותינו ולדעת תמיד. שגם לרגשות ההפוכות משלנו יש מקום רחב בעולם, ואלהי הרוחות לכל בשר את הכל עשה יפה בעתו. ורעיון זה, אע"פ שלא ימנע אותנו מלהלחם על הקדוש האמת והיקר לנו, אבל ימנע אותנו מלפול ברשת הקטנות, הזילותא והקפדנות, ונהיה תמיד מלאים אומץ רוח, מנוחת הנפש ובטחון בד' אוהב אמת, אשר לא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו. ומלא רצון אהיה, אם בכל ההזדמנות אשר תגיע לידך תשפיע להניח את הרוחות ולהרים את רגשי הכבוד בסביבה הבאה בחוגך, כיאות לבעלי יושר ובעלי בינה היודעים את תומתם ואת מטרתם הברורה כנכון היום.

הנני חותם בברכה לכבוד הורי היקרים ולכל מחמדי נפשנו כולם יתברכו בכל טוב ואושר ויתענגו על טוב ד' על אדמת הקודש, כנה"י[29] ונפש בנם עבדם מוכן לשרתם בכל יראת הכבוד ואחיהם וב"א ודודם מברכם בכל לב ונפש מצפה אשרם וטובם כה"י[30].

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שלו' - שלום
5. עט"ר - עטרת ראשי
6. שי' - שיחיה
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. תל"י - תודה לא-ל יתברך
10. החוה"ש - החיים והשלום
11. יהי' - יהיה
12. ח"ו - חס ושלום
13. ת"ל - תודה לא-ל
14. ע"ד - על דבר
15. הק' - הקטן
16. ע"י - על ידי
17. ע"פ - על פי
18. ושלו' - ושלום
19. שהי' - שהיה
20. אע"פ - אף על פי
21. ואע"פ - ואף על פי
22. מ"מ - מכל מקום
23. ב"ד - בית דין
24. כ"א - כי אם
25. ולמע"ה - ולמעלה
26. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
27. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
28. השי"ת - השם יתברך
29. כנה"י - כנפשו היקרה
30. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקפה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב אלול תרע"ג **נמען:** הוריו

הרב קוק שמח שאמו הגיעה בשלום לירושלים. על המודעה נגד גונבי האתרוגים: במקום חשש סכנה אין חיוב מחאה. הרב קוק דייק שלא לכתוב שאסור לברך, אלא רק 'אתרוג גנוב'. אם יתפרסם שאתרוג בלי תעודה נחשד כגנוב, אין כאן יאוש, ו'הבעלים מרדפים אחריהם'.

עיקרי הדברים

- בשורה על הגעת האם.
- אין חובת מחאה במקום סכנה.
- אתרוג גנוב - יאוש.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"ב אלול תרע"ג[2].

הורי היקרים עט"ר[3] שליט"א[4], וכל יקירינו שיחיו לאוי"ט[5], שלו'[6] רב וברכת השנים.

לשמחת לבבי הגיעני מכתב כאאמו"ר[7] שליט"א, מבשר משלו'[8] באם צלחה לעיקו"ת[9] ת"ו[10].

וע"ד[11] הפיתקא נגד גונבי האתרוגים, מובן שבמקום חשש סכנה אין חיוב מחאה, וגם בפסולי יוחסין, אמרו חז"ל[12], משהגיעו לסכנה פירשו, ודי יתי"ש[13] ישמרנו ויגונן בעדנו ובעד כל עמו ויראיו, והנה איני יודע אצל מי היא כעת פתקתי. לר"ב ידלר אכתוב בלי"נ[14] לעכב אם ישנה עדיין ת"י.

וע"ד יאוש וש"ר. ג"א[15] חשבתי בזה לפני כתיבתי, וע"כ[16] דקדקתי בלשוני שלא לכתוב מפורש איסור ברכה ופסול מצוה, כי"א[17] קראתי בשם אתרוג הגנוב, כאשר הדבר כן הוא, והענין מגונה, וראוי לגדור הפרצה בכי"מ[18] דאפשר. ולא עוד אלא שחשבתי שאם ידפיסו הפתקא ויפורסם הענין, אז כל האתרוגים שלא יבאו עליהם התעודות יהיו מוחזקים לגנובים, וממילא יוכל הדבר להתודע, ואין כאן יאוש, דהוי כבעלים מרדפין אחריהן.

איך שיהי'[19] בודאי יהי'[20] הענין כהוגן בעה"י[21], ושומר ישראל ישמרנו ברוב חסדיו. והנני בזה חותם בברכה וכט"ס[22] כנה"ר[23] ונפש בנם עבדם חותם ביראת הכבוד ואה"ר[24],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
6. שלו' - שלום
7. כאאמו"ר - כאדוני אבי מורי ורבי

8. משלו' – משלום
9. לעיקו"ת – לעיר קודשנו ותפארתנו
10. ת"ו – תבנה ותכונן
11. וע"ד – ועל דבר
12. חז"ל – חכמינו זכרונם לברכה
13. יתי"ש – יתברך שמו
14. בל"נ – בלי נדר
15. ג"א – גם אני / גם אנו
16. וע"כ – ועל כן
17. כ"א – כי אם
18. בכ"מ – בכמה מקומות
19. שיהי' – שיהיה
20. יהי' – יהיה
21. בעה"י – בעזרת השם יתברך
22. וכט"ס – וכל טוב סלה
23. כנה"ר – כנפשו הרמה
24. ואה"ר – ואהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרצו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' תמוז תרע"ד - יפו **נמען:** הוריו

הרב קוק חזר מסיור בכל כרמי יהודה בשבוע אחד. בעוד שבועיים ייסע עם הרבנית לחוץ לארץ, ומקווה לבקר בירושלים לפני כן.

עיקרי הדברים

- סיור הכרמים.
- נסיעה לחוץ לארץ.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט' תמוז תרע"ד[4]

הורי היקרים עט"ר[5] שליט"א[6] וכל יקירינו שיחיו שלו'[7] רב.

תל"י[8] היום באתי שלם ממסעי לסיור כרמי יהודה ת"ו, אשר נזדרזתי לעבור על' כולם בשבוע אחד, ותל"י[9] עלה הדבר בידי בכי טוב. לשבוע שאחר שבוע הבעל"ט[10] אקוה בעה"י[11] וברב חסדו לנסע יחד עם ז' הרבנית תחי'[12] למסענו הארעי לחו"ל[13], יזכנו השי"ת[14] לשוב מהרה אל הקודש לחיים טובים ולשלו'[15], ולתקן כפי האופן היותר טוב את כל תעודות הנסיעה, כרצונו ית'[16] ורצון יראיו, ורצון כל עמו בית ישראל מיחלי חסדיו ואור טובו. מאד משתוקק אני להיות בעיקות"ו[17] ולהתברך מיקרת כבוד הורי היקרים עט"ר וכל יקירינו שי'[18] לפני הנסיעה, אבל מסופקני אם יעלה בידי חפצי זה מרוב טרדא ועבודה.

הנני חותם בכל חותמי ברכות בצפיית ישועה וכ"ט[19] ביראת הכבוד ואה"ר[20],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. עט"ר - עטרת ראשי
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שלו' - שלום
8. תל"י - תודה לא-ל יתברך
9. ותל"י - ותודה לא-ל יתברך
10. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
11. בעה"י - בעזרת השם יתברך
12. תחי' - תחיה
13. לחו"ל - לחוץ לארץ
14. השי"ת - השם יתברך

15. ולשלו' - ולשלום
16. ית' - יתברך
17. בעיקות"ו - בעיר קודשנו ותפארתנו
18. שי' - שיחיה
19. וכ"ט - וכל טוב
20. ואה"ר - ואהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תש

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד מנחם אב תרע"ד - קיסינגן **נמען:** הוריו וכל המשפחה

הרבנית ברופאים בברלין, והרב קוק עם צבי יהודה בקיסינגן. מהומת המלחמה שפרצה באירופה שינתה הכול. האסיפה של 'אגודת ישראל' כנראה תידחה, וקשה לראות את צער הרבים, במיוחד של נתיני רוסיה. הרב קוק אינו יודע מתי הדרך תהיה בטוחה לחזור.

עיקרי הדברים

- פרוץ המלחמה.
- ביטול האסיפה.
- חוסר ודאות בחזרה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], קיסינגן, י"ד מנ"א[2] תרע"ד[3].

הורי היקרים עט"ר[4] וכל יקירינו שליט"א[5].

ת"ל[6] על החוה"ש[7] אשר עמנו. הרבנית תחי'[8] עדנה בברלין לרגלי הרפואה, ואנכי עם צב"י[9] שי'[10] פה. המצב נשתנה מפני מהומת המלחמה, שהקיפה את אירופא כעת. ע"ד[11] האסיפה מסופקני אם תצא לאור. יותר קרוב שתהי'[12] נדחית לזמן בלתי מוגבל, וגם עניני הרפואה פה יגעים הם מפני שיבושי המצב, אף שב"ה[13] שקט ושלוה פה, אבל קשה לראות את צער הרבים, ביחוד מאחינו בני רו"פ[14], שאינם יודעים עצה איך לפנות, ולד' הישועה. אקוה שהכל יהי'[15] לטובה, לטובת הכלל ולטובת הפרט. למע"ה[16] כתבו נא מכל אשר עמכם, מבריאותכם של כאו"א[17] בפרט ואם באו פסח ושרה וביתם שי', ומה שלו'[18] הילדות שת', אם הן בירושת"ו[19] או ביפו ת"ו[20].

הנני מקוה אולי שתבא הרבנית תחי' על ש"ק[21] דנא הנה, אם לא יהיו המסעות מעוכבות מפני החילים.

הנני עוסק קצת ברפואות. לולא העיכובים הייתי נוטה לשוב הביתה במוקדם בע"ה[22], אבל א"א[23] לדעת כעת מתי תהי'[24] הדרך בטוחה, ביחוד בים, ולד' הישועה. ובודאי יזמין השי"ת[25] הכל ע"צ[26] היותר נעלה וטוב, לטובת כל המחשבות הטובות לעם ד' ולארה"ק[27] אשר אודותן שמתי פעמי לדרך כבדה זו, וברחמיו יושיענו בכל פינותינו לטובה,

הנני מחכה למכתבכם. בנכם עבדכם שואף לדעת שלומכם וטובכם, חותם ביראת הכבוד, ואחיכם מברככם ודוש"ט[28] ומצפה להודע משלומכם, מצפה לחסדי השי"ת לחדות פניכם בקודש בשובי לשלו'[29] אל אדמת קדשנו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נתעכבו דברינו עד יום ועש"ק[30] עקב, ב"ה על החוה"ש אשר עמנו כולנו. הננו צמאים לדעת משלו'[31] כולכם. ישמחנו השי"ת בישועתו לחדות בשמחה על אדמת הקודש בקרוב.

הנני מלא תקוה בישועת ד' שכל הכווניות יהיו לטובה ולברכה לכלל ולפרט ברו"נ[32], והי'[33] זה שלו' ושמחה וכ"ט[34] כנה"י[35] ונפש בנם עבדם ואחיהם דוש"ט[36] כה"י[37],

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. ת"ל - תודה לא-ל
7. החוה"ש - החיים והשלום
8. תחי' - תחיה
9. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
10. שי' - שיחיה
11. ע"ד - על דבר
12. שתהי' - שתהיה
13. שב"ה - שברוך השם
14. רו"פ - רוסיה ופולין
15. יהי' - יהיה
16. למע"ה - למעלה
17. כאו"א - כל אחד ואחד
18. שלו' - שלום
19. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
20. ת"ו - תבנה ותכונן
21. ש"ק - שבת קודש
22. בע"ה - בעזרת השם
23. א"א - אי אפשר
24. תהי' - תהיה
25. השי"ת - השם יתברך
26. ע"צ - על צד
27. ולארה"ק - ולארץ הקודש
28. ודוש"ט - ודורש שלומו וטובו
29. לשלו' - לשלום
30. ועש"ק - וערב שבת קודש
31. משלו' - משלום
32. ברו"נ - ברוח ונפש
33. והי' - והיה
34. וכ"ט - וכל טוב
35. כנה"י - כנפשו היקרה
36. דוש"ט - דורש שלומו וטובו
37. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הוריו וכל המשפחה (בעברית וביידיש)

הם שמחים במכתב האם. 'לפי ערך הזמן' הם שוהים 'ברב חסד', אבל צער העולם, ישראל והארץ מדאיג מאוד. הרב קוק הצליח לשלוח רק מעט עזרה. הרב קוק שמח שבריאות אביו השתפרה.

עיקרי הדברים

- תודה על מכתב האם.
- צער המלחמה.
- עזרה מעטה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ס"ט גאללין, ו' שבט העת"ר[2]

כבוד הורי היקרים עט"ר[3] שי'[4] ושמואל וביתו ויונה ופרידא בתי' ודודתנו, שיחיו כולם לאוי"ט[5] ונזכה להתראות ברב עז ושלו'[6] על אדמת הקודש,

תל"י[7] על החוה"ש[8] אשר עמנו ובצפיתנו נצפה לחסד עליון ורחמיו, כי יאיר לנו ולעולם כולו מתוך האופל הגדול ויאיר קרני אורה לישרים, ויה"ר[9] שישים חלקנו עם הבוטחים בשמו באמת ויראנו בשמחת גויינו ובישע נחלתנו בב"א[10].

ליבסטע מוטער, לעבוואהל. עס פריידט אונז זייער הער אין גלות צו זעהן דיין ליעבען שרייבען. מיר דאנקען דיר פון טיפען הערצען. מיר האפפען אז השי"ת[11] וועט אונז העלפען מיט געדולד אונד געזונדהייט אריבער צו טראגען די שווערע וועלט-צייט, און ער וועט אונז זיינע הילפע שיקען און מזכה זיין צו האיזע צו ארצנו הקדושה צוריק צו קאממען אין פריידין מיט אייך ליעבע עלטערן אונד אללע אונזערע ליעבע צו טרעפען. זא נאד די צייט אונד וועלט-לאגע איז אונזער פאר-בריינגען הער מיט גרויס חסד. עס פעלט אונז ב"ה ניכטס אבער דער צער פון דער וועלט, די אלגעמיינע אונד איבערהויפט די אידישע און נאך מער דיא ארץ-ישראל-דיגע באאומרוהיגט זייער פיעל. עטוואס האב איך גיקאנט צו בריינגען פון הער הילפע. געוויינליך גאנץ ווייניג נאכן צושטאנד. השי"ת זאל העלפען.

תרגום

(אמא האהובה מאד, חיי בטוב. שמחנו מאד פה בגלות לראות כתב-ידך האהוב. אנחנו מודים לך על זה ממעמק הלב. אנחנו מקוים, כי יעזרנו השי"ת בסבלנות ובבריאות לעבור ולסבול את זמן-הגלות הכבד, ויזכנו לשוב לארצנו הקדושה, לפגוש אותכם ואת כל אהובינו. לפי ערך הזמן ומצב העולם נתעכבנו פה ברב חסד ב"ה, אין חסר לנו מאומה, אבל הצער של העולם הכללי, וביחוד הישראלי, ועוד יותר הארצישראלי, הוא מדאיג הרבה מאד. יכלתי להמציא עזר מפה מעט מאד לפי המצב. השי"ת יעזור),

אקוה בעה"י[12] לאחר ש"ק[13] נכתב מכתב מלא, ע"כ[14] כעת נקצר. למע"ה[15] להודיענו בפרטיות מכל אשר עמכם כולכם לטובה ולברכה, תל"י שבשרנו שמואל ע"ד[16] הטבת מצב בריאותו של כאמ"ור[17] שליט"א[18]. כן יוסיף חסדו ואור ישעו ונזכה בקרוב לספר בציון את ישועת ד', והנני חותם בברכה ויראת הכבוד, בצפיית ישועה ונעימת ידידות ארץ חמדה, בנם עבדם ואחיהם דושו"ט[19],

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. שי' - שיחיה
5. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
6. ושלו' - ושלום
7. תל"י - תודה לא-ל יתברך
8. החוה"ש - החיים והשלום
9. ויה"ר - ויהי רצון
10. בב"א - במהרה בימינו אמן
11. השי"ת - השם יתברך
12. בעה"י - בעזרת השם יתברך
13. ש"ק - שבת קודש
14. ע"כ - על כן
15. למע"ה - למעלה
16. ע"ד - על דבר
17. כאמ"ור - כבוד אדוני אבי מורי ורבי
18. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
19. דושו"ט - דורש שלומו וטובו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתסא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: מוצאי שבת ח' טבת תרע"ח - לונדון **נמען:** הוריו, דודתו ואחיו שמואל (בעברית וביידיש)

הגיעו ידיעות ראשונות מבני המשפחה בארץ על 'ישועת ה'' (שחרור ירושלים). הרב קוק מחכה למכתבים בכתב ידם. צבי יהודה בסנט גאלן, האח דב בער ביליסבטגרד, וחיים בסראטוב. הם שלחו מכתבים וכספים, אבל לא קיבלו אישור. ביידיש לאמו: הרב קוק מבקש מכתב בכתב ידה.

עיקרי הדברים

- ידיעות ראשונות.
- פיזור המשפחה.
- בקשה למכתב מהאם.

נוסח האגרת

ב"ה[1], מוצש"ק[2] ח' טבת תרע"ח[3].

הורי היקרים עט"ר[4] שליט"א[5] ודודתי היקרה תחי'[6] לאוי"ט[7], אחי היקר מר שמואל וככ"ב שליט"א.

עתרת שלו'[8] וברכת ד' עדי עד.

ת"ל[9] על ראשית בשורת החוה"ש[10] אשר קבלנו כעת מש"ח ומפסח, מבתי' ומש"ר[11] שיחיו, וכולם הודיעו אותנו בשמחת לב ע"ד[12] ישועת ד' אשר נעשתה כעת עמכם. כן יחונן השי"ת[13] וישמיענו מהרה צדקה ותהילה וגאולה שלמה ושלו'[14] וכ"ט[15]. והנה כעת אנחנו עומדים ומצפים לחסדי השי"ת שנזכה לקבל מכתבים מכם בעצם כתב ידכם, שישמחו את לבותינו. בטח לא תמנעו ממנו את חסדכם הגדול להודיענו מכל אשר עמכם בפרטיות.

ת"ל על החוה"ש אשר עמנו פה. מצב"י[16] שי'[17] הננו מקבלים מכתבים מבשרים שלומו וטובו. הוא כעת בס'[18] גלין, וכן הננו לפעמים מקבלים ידיעות ומכתבים מאחינו הרב ד"ב ומחיים שי'. ב"ה על שלו' כולם, הרד"ב[19] שי' יושב כעת ביעליסאוועטגראד וחיים שי' הוא בסאראטוב. רפאל שי' עוסק בתורה בישיבה, וכולם ב"ה בחו"ש[20].

במשך זמן העבר היינו תמיד שולחים לכם מכתבים, ולפעמים ג"כ[21] כספים, אך לא זכינו לקבל שום קבלה זה זמן גדול מאד, וזה הרפה את רוחנו בזמנים המאוחרים מלשלח. כעת נקוה בעה"י[22] שתודיעונו בטובכם כל הנדרש למצבכם, ובע"ה[23] נקוה לעשות כל מה שיש בכחנו בל"נ[24] לטובתכם, ודי יתי'[25] יעזרנו ויזכנו לעלות בקרוב ברב שמחה וחדות ד' על אדמת הקודש ולהתראות עמכם בכ"ט[26] לספר תהילת ד' ועזו, וכל חסדו אשר הפלא לעשות עם שאר עמו ועמנו. הננו עדיין מלאים התרגשות שמחה ותקוה, מהבשורות הטובות, ואין בכוחנו להרציא דברים ארוכים, ע"כ[27] נקצר ואומר שלו' וברכה ותקות ישועה, כנפשכם היקרה ונפש בנכם עבדכם חותם ביראת הכבוד, ומצפה לתשועה וגאולה שלמה בקרוב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

טייערסטע ליעבע מוטער לעבען.

ב"ה פאר אונזער אלעמעס געזונדהייט. מיר און צבי יהודא לעבן, אויך בערציג מיט דיא פאמיליע, און חיים מיט שרהן לעבען. אהאפענונג אז דער בורא ב"ה וועט אונז מזכה זיין תמיד בשורות טובות צו הערען איינער פון אנדערען, און ער וועט אונז העלפען מיט זיין גרויסער גינאדע צו זעהען זיך על אדמת הקודש אין פריידען. ביטטע ליעבע מוטער, מיט אלע מעגליכקייט אונז ערפרייען מיט דיין ליעבען האנדשריפט פון אייער געזונדהייט. זייא געזונד און מונטער טייערסטע מוטער, נאך גרוס דיין זאהן, וועלכער האפט צו אגיכע ישועה וגאולה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תרגום

אמא תחי' אהובה יקרה מאד.

ב"ה על הבריאות של כולנו, אנחנו וצבי יהודא שיחי'[28], גם דוב עם המשפחה, וחיים עם שרה שיחי'. תקוה כי הבורא ב"ה יזכנו תמיד לשמוע בשורות טובות איש מרעהו, ויעזרנו בחסדו הגדול להתראות על אדמת הקודש בשמחה. בבקשה אמא אהובה בכל האפשרות לשמחנו בכתב ידך האהוב מבריאותכם. היי בריאה ושמחה אמא יקרה מאד, כברכת בנך המקוה לישועה וגאולה מהירה.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מוצש"ק - מוצאי שבת קודש
3. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. תחי' - תחיה
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. שלו' - שלום
9. ת"ל - תודה לא-ל
10. החוה"ש - החיים והשלום
11. ומש"ר - ומשה רבנו
12. ע"ד - על דבר
13. השי"ת - השם יתברך
14. ושלו' - ושלום
15. וכ"ט - וכל טוב
16. מצב"י - מצבי יהודה (בנו של הרב קוק)
17. שי' - שיחיה
18. בס' - בספר
19. הרד"ב - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ב (למשל: דוד + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
20. בחו"ש - בחיים ושלום
21. ג"כ - גם כן

22. בעה"י - בעזרת השם יתברך
23. ובע"ה - ובעזרת השם
24. בל"נ - בלי נדר
25. יתי - יתברך
26. בכ"ט - בכל טוב
27. ע"כ - על כן
28. שיחיו - שיחיו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתעב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: מוצאי שבת כ"ח שבט תרע"ח - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הגיע מכתב מאביו בכתב ידו, 'משיב נפש' אחרי כמעט שלוש שנים. ההורים דחוקים, והם שולחים כסף. מחר יתקיים בביתו כינוס היסוד הראשון של 'דגל ירושלים'. התקבל מכתב מהרב חרל"פ.

עיקרי הדברים

- מכתב האב.
- יסוד 'דגל ירושלים'.

נוסח האגרת

ב"ה[1] מוש"ק[2] כ"ח שבט, תרע"ח[3].

בני מחמדי ויקירי שליט"א[4], זה כמה אשר אנחנו מקוים לקבל ממך מכתב כתוב בפרטיות באר היטב מכל ענייניך, ואיך אתה מרגיש עצמך במקומך החדש, אם הנך מוצא קורת רוח מהתמורה. ועד כה לא קבלנו כ"א[5] דברים קצרים וכלליים, שאמנם אנחנו מלאים לך רגשי תודה גם עליהם, אבל את צמאוננו הגדול לדעת מכל אשר עמך בפרטיות לא הרוו עדיין, ב"ה שקבלנו מכתבים מאה"ק[6], ביחוד מירושלים ת"ו[7], מאאמו"ר[8] שליט"א בכתב יד קדשו, שהיה לי למשיב נפש, כמעט זה כשלש שנים שלא זכיתי לראות תמונת כתבו. ת"ל[9] שהם כותבים באופן מרוצה, ומניח את הדעת. רק מה שכפי המובן הם דחוקים במצבם, ואנו הננו שולחים להם כפי היכולת בע"ה[10] לתמיכתם.

בטח כבר קבלת את המכתב הזרגוני, דגל ירושלים. אולי תוכל לעשות איזה תעמולה ע"ז[11] במקומך, ולהועץ עם אנשי לב איך לבא בקשר ענין עם המדינה בכלל, לחזק את מוסד ישוב ארצנו הקדושה, בשעת הכושר הזאת, ברוח ד' אשר על עמו.

ממר כהן נ"י[12] קבלתי מכתב מענין בדבר דרשתו, ועוד לא יכולתי לפנות לתשובתו, כי מוטרד אנכי מאד בכמה עבודות חיוביות ההולכות ושוטפות כעת.

למחר נקוה בע"ה לכונן את היסוד המעשי הראשון לאגודת "דגל ירושלים" ע"פ[13] תכונת המכתב, ע"י[14] אסיפה שתהיה בביתי בע"ה, בויעוד של כחות חשובים, מרבנים ובע"ב[15] הגונים. יופיע נא אור חסדו ואמתו של צור ישראל על עצותינו, ויאזרנו חיל וגבורה ויאר פניו עלינו בחן ושכל טוב למען עמו ונחלתו, לרומם ולשגב את קרן ישעו, בעז לאלקים, כמו כן קבלתי מכתב עברי מהרי"מ[16] חרל"פ[17] שי'[18], מענין בתוכנו הטהור והמקודש הראוי לטהור לב ובעל שפעת קודש שכמותו שי' ירבו בישראל.

אכפיל את בקשתי, שתשמחנו נא בפירוט כל ענייניך בקודש ובחול הפתוח לקודש, כרוחך הטהור בע"ה.

חזק בני ואמץ, ודי' ישגבך בישועתו, ויזכנו לראותך בתור האדם המעלה ברב טוב ואושר כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך צביונך ותפארתך,

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מוש"ק - מוצאי שבת קודש
3. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. כ"א - כי אם
6. מאה"ק - מארץ הקודש
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. מאאמו"ר - מאדוני אבי מורי ורבי
9. ת"ל - תודה לא-ל
10. בע"ה - בעזרת השם
11. ע"ז - על זה
12. נ"י - נרו יאיר
13. ע"פ - על פי
14. ע"י - על ידי
15. ובע"ב - ובעלי בתים
16. מהרי"מ - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ (למשל: יעקב + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
17. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
18. שי' - שיחיה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב שבת נשא תרע"ח - אוקספורד **נמען:** הוריו ואחיו שמואל (בעברית וביידיש)

הם באוקספורד לכמה ימים של מנוחה, 'בחברה טובה'. הגיעו מכתבים, ובהם קושיה של אביו בזבחים, והרב קוק כתב לו תשובה. אין הרב קוק מתערב בסכסוכי קהילת יפו, כי לא נשאל. 'הסתדרות ירושלים' מראה סימני התפתחות, ויש לחזק את ההסתדרות בארץ ולקשרה עם לונדון.

עיקרי הדברים

- מנוחה באוקספורד.
- תשובה לאביו בזבחים.
- לא מתערב ביפו.
- 'הסתדרות ירושלים'.

נוסח האגרת

בע"ה[1], יום ועש"ק[2] נשא, בגולה, תרע"ח[3].

הורי היקרים עט"ר[4] שליט"א[5], ואחי יקירי הר"ש[6] וכא"ל[7] שיחיו לאוי"ט[8]. שלו'[9] וברכה.

תל"י[10] על החוה"ש[11] אשר עמנו, כמו כן מצב"י[12] שי'[13] הננו מקבלים מכתבים כסדרן ב"ה[14] על שלומו הטוב.

זה כיומים אשר סרנו על משך זמן קצר להנפש קצת פה עיר הספרים אקספארד, והנה לפני נסיעתנו קבלנו מכתבים מכם יקירינו ועט"ר[15], ומיתר אהובינו בקודש. גם באו מכתבים ישנים, מימי החורף, ומהם מוצלים ממים אשר קריאתם קשה מאד. בתוך המכתבים העתיקים בא לידי מכתב כבוד מ"א הרב שליט"א מפ' משפטים, ובו מצאתי קושיא אחת בסוגיא דס"פ[16] התערובות דזבחים, ורשמתי מה שנראה לע"ד[17] להעיר על דברי קדשו דכבוד אאמו"ר[18] שליט"א, ומפני איזה מניעות לא העליתי על הספר עוד תירוץ אחד, שהעליתי באורחא חריפתא קצת, בע"ה. ואודה לד' חסדו כי הביאנו עד הלום לשא ולתן בד"ת[19] עכ"פ[20] במכתב. יזכנו ד' ברחמיו, לחזות בנועם פני קדשם, ולשרתם בקודש על אדמת קדשנו תובב"א[21], כעיר עז לנו, יכוננה עליון.

צר לי על סיבוכי המצב בקהילת יפו מפני חילוקי הדיעות, והנה אנכי לא נשאלתי משם משום צד ואיך אוכל להדרש לאשר לא שאלוני. דברי אלה הנני מכוין אליך שמואל חביבי.

מיקירינו בחו"ל[22] לא הגיע לידינו מכתב זה חדשים במספר, נקוה שכעת כבר יוכלו לכתב, ואנחנו מצדנו כתבנו להם סמוך להאפשרות הראשונה, ובע"ה[23] כאשר נודע מפרטי עניניהם לא נאחר אי"ה[24] להודיע לכם. נקוה שהשלו'[25] אתם כאשר ב"ה גונן עליהם עד כה, כה לא יעזוב חסדו מהם ומכולנו גם לימים יוצרו ברב רחמיו. התוכן של ההסתדרות "ירושלים" שהנני עורג אליו בההתעוררות של המכתבים בשם דגל ירושלים, הנני רואה בו סימני התפתחות ויש תקוה שתצמח ממנו תנועה חשובה,

להתעלות אור חיי הקודש בקרב תנועות החיים של זרמי הזמן ומאורעאותיו הנפלאים, ההולכים במערכת הסדרים בידי משנה העתים, ומחליף את הזמנים אדון כל עולמים, צור ישראל וחוסן ישעו לעד ב"ה.

אמנם צריכים אנחנו איגוד וזירוז, בשכלול ההסתדרות באי"י[26], וקישורם אלינו פה. ומנייהו ומנן יתקלס עילאה בע"ה, ויתרומם קרן ישראל, וקרנות צדיקים תרוממנה, והיכן מתרוממת קרנם בירושלים, כמגילה י"ז ב'. והנני מאד מחכה להודע מפעולה בדבר קדוש זה מצד ועד-העיר בעיקו"ת[27], וראשי העם וגדוליו, כי בכל פינה שאנו פונים הננו מוצאים את ההסתדרות הזאת ונשיאת דגלה נחוצה, ונוכל לקוות בע"ה כי בקרוב יצמח מזה ג"כ[28] פרי ברכה למעשה, חוץ מהערך הרוחני של הענין אשר אין ספורות לו. חזק ונתחזק למען עמנו, ולמען ערי אלקינו, ודי יסעדנו ברב עזו וחסדו. ליעבסטע מוטער לעבוואהל, לאוי"ט.

ווי איך האב שיין געשריעבען, געפינען מיר זיך מאמענטאל אין די שטאט אקספארד, האפענטליך אייניגע טאגען היר צו פארבריינגען, מיר האבען דא גוטע געזעלשאפט און וויכטיגע אנגעלעגענהייט, וועגען דינגע וועלכע זיי זייען בא מיר טייער. ב"ה פאר אונזער געזונדהייט. מיר האפען דאס יעצט וועלען מיר שאהן קענען ערהאלטען בריף פון ר'[29] בערציג אין חיימ'ן שיחיו, און אלע אונזערע ליעבענדע דארטען.

מיר האפען אי"ה בקרוב צו שרייבען פיעלליכט אליינגערן בריף, אלזא פארקירצע איך יעצט פארלייפיג מיין שרייבען. אויב עס וועט דיר ליעבע מוטער ניט שוועד זיין אונז צו ערפרייען מיט דיין ליעבען אונטערשריפט וועט דאס באי אונז איין גרויסער פראזענט זיין בע"ה.

הנני חותם בכל חותמי ברכות באהבה רבה ויראת הכבוד, בצפיית ישועה ועתרת ברכה כנפשם הרוממה ונפש בנם עבדם מצפה לשרת את פניהם בקודש בעיר ד' שמה, ובקרוב תקום לדממה סערת המלחמה, ואלומת ישראל תהיה נצבה וגם קמה, בב"א[30],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תרגום

אמא אהובה מאד חיי בטוב לאוי"ט, כמו שכתבתי כבר, נמצאים אנחנו כעת בעיר אקספארד. נקוה לבלות פה ימים אחדים, ויש לנו פה חברה טובה וענינים חשובים בדברים שהם יקרים לי. ב"ה על מצב הבריאות שלנו. אנחנו מקוים כי עתה כבר נוכל לקבל מכתבים מאת ר' דב ומאת חיים שיחיו, וכל אהובינו שם.

אנחנו מקוים אי"ה בקרוב לכתוב אולי מכתב ארוך, לכן אני מקצר לעת-עתה את כתיבתי. אם לא יקשה לך, אמא אהובה, לשמחנו בחתימת ידך האהובה, זו תהיה לנו מתנה גדולה בע"ה.

1. בע"ה - בעזרת השם

2. ועש"ק - וערב שבת קודש
3. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. הר"ש - הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
9. שלו' - שלום
10. תל"י - תודה לא-ל יתברך
11. החוה"ש - החיים והשלום
12. מצב"י - מצבי יהודה (בנו של הרב קוק)
13. שי' - שיחיה
14. ב"ה - ברוך השם
15. ועט"ר - ועטרת ראשי
16. דס"פ - דסוף פרק
17. לע"ד - לעניות דעתי
18. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
19. בד"ת - בדברי תורה
20. עכ"פ - על כל פנים
21. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
22. בחו"ל - בחוץ לארץ
23. ובע"ה - ובעזרת השם
24. אי"ה - אם ירצה השם
25. שהשלו' - שהשלום
26. באי"י - בארץ ישראל
27. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
28. ג"כ - גם כן
29. ר' - רבי
30. בב"א - במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' חנוכה תרע"ט **נמען:** הוריו ובנותיו (ולאמו ביידיש)

עניין הרבנות בירושלים: הרב פסח צבי פרנק כתב לו בחורף שעבר, ועכשיו כתב הוועד הכללי שני מכתבים, וגם ביקשו מהרב הראשי הרץ לעזור ברשיון יציאה. הרב קוק משתוקק לקבוע את דירתו בירושלים, אבל אינו יודע את המצב ואם העול לפי כוחו. מיפו לא קיבל שום פנייה. הרב קוק ביקש מאחיו ומחתנו לברר. אילו כתבו כל המוסדות הכשרים יחד שהם רוצים שיפעל בשבילם, היה אפשר לעשות הרבה, אבל כשהציונים מכריזים שהם מכלכלים הכול, קשה. חובה שלא להפקיר את הכספים של יראי ה', ולשם כך נחוצה 'הסתדרות ירושלים'. הרב קוק מבקש מבנותיו לכתוב ולהצליח בלימודיהן. לאמו ביידיש: הרב קוק היה רוצה לקבל את כתב ידה (בצירוף תרגום).

עיקרי הדברים

- הצעת הרבנות בירושלים.
- שאלת יפו.
- כספי היראים לא יופקרו.
- 'הסתדרות ירושלים'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ה' חנוכה עטר"ת[2].

הורי והיקרים עט"ר[3] שליט"א[4], ובנותי היקרות וכל יקירינו שיחיו לאוי"ט[5]. שלו'[6] וברכה וכט"ס[7].

מאד נשמחנו ב"ה בשמחת מכתבם היקר, אין בפי די תודה להודות לכאמו"ר[8] שליט"א, על דבריו היקרים אשר היו לנו לנחת. וע"ד[9] הענין של ירושת"ו[10], הנה עוד בחורף העבר כתב לי מזה הענין הרב ר'[11] פסח צבי פרנק נ"י[12], וכתבתי לו פרטים אחדים, ומאז לא קבלתי מהם שום מכתב, ואח"כ[13] או בפרק ההוא כתבו לי מזה רש"ח[14] ושמואל שי'[15] וג"כ[16] בדברים כלליים. אמנם באלו הימים כתבו לי מועה"כ[17] שתי אגרות כמעט רצופים, ואנכי השבתי להם על הראשון איזה פרטים ועוד לא קבלתי מהם תשובה, רק שבתוך כך בא מהם מכתב להטשיף רבי דפה ד"ר[18] הערץ נ"י, שיעזור לי ע"ד[19] הרשיון לנסע מטעם הרשות פה, וזה בע"ה[20] יעלה לא כ"כ[21] בכבדות כאשר נקרה.

והנה עם כל תשוקתי להקדים בעה"י[22] את באי לאה"ק[23], וכל ישעי וחפצי הי'[24] לקבע את דירתי בעיקו"ת[25] ירושת"ו, בכ"ז[26] עדיין לא אדע איך הוא המצב, ואם העול המוכרח להיות עמוס בזה הוא לפי כחי וכשרוני הדלים. אמנם לעומת זה מיפו הלא אין לי שום הערה ושום בקשה, ולא אדע כלל איך מתיחסים כעת אלי. אמנם כבר כתבתי מזה לשמואל ולש"ח[27] שי', אקוה שהם יעמידוני על בירור הדברים, וגם לחתני הישר שיחי'[28] כתבתי מזה הענין וכמו-כן לרבי יוסף שלנו שי'. אקוה שכולם יחד יפקחו בזריזות בכל פרטי הדברים וישיבוני דבר דבור על אפניו.

והנה אם היו הענינים באי"י[29] מכל המוסדות של אחינו הכשרים מסודרים לפחות במדה זו, עד שהיו כולם כותבים שהם חפצים שאעשה עבורם, באופן מפורסם, הי' אפשר לעשות הרבה לטובתם, אבל כיון שכותבים רק יחידים, ומוסדות בודדים, קשה מאד לעשות דברים גדולים בשעה שהציונים מפגינים שהם מכלכלים את הכל. ובאמת חובה רבה היא מוטלת על כל יראי ד' ושומרי עדותיו שלא להפקיר את השפעת הכספים שהם באים מידי יראים וכשרי ישראל, והם נתנים לידי יראי ד' וכשרים, אף שאפשר שישנם דברים שהם צריכים תיקון וסידור יותר הגון, אבל חלילה לבטל את כל היסוד של כח הכסף הנתון ברוח קדושה, מאחב"י[30] ומא"י[31].

אבל איך להחזיק מעמד, אי אפשר כ"א[32] ע"י[33] הסתדרות כללית, ולשם כך הננו עסוקים פה בההסתדרות "ירושלים" שהי'[34] דבר גדול אם אחינו הכשרים באי"י יכירו את ערכה, ויתמכו בה בתמיכה מוסרית פומבית. רבים מאד הדברים בזה, יזכני ד' לברר אותם פא"פ[35] בשמחת לב בחסדי צור ישענו ב"ה. הננו מקוים לקבל מכם בקרוב מכתבים מבשרים שלומכם וטובכם, בעה"י, ויה"ר[36] שיחנינו ד' בקרוב לעלות אל הקודש ולהתראות בחדות ד' ועזו. כתבו נא בנותי היקרות מכל אשר עמכן, שקדו ועשו חיל בכל טוב, ביראת ד' ובמדות טובות, ובכל למודיכן, וד' יצליחכן לשמחת לב כולנו. מצב"י[37] שי' הננו מקבלים מכתבים ב"ה על שלומו הטוב. מרוסיא מעוכבים הם כעת בכלל המכתבים, נקוה שבקרוב יהי'[38] אפשר להחליף עמם מכתבים, יזכנו השי"ת[39] לשמוע ולהשמיע מהם ולהם בשורות טובות, וכט"ס.

הנני חותם את מכתבי בכפילת בקשתי להודיעני בפרטיות משלומכם ובריאותם הורי היקרים וחביבים שי', והשי"ת[40] ישמחנו בישועתו, וירים קרן לעמו, וקרנות צדיקים תרוממנה, וכבוד שם ד' יגדל בכל אפסי ארץ, ויכירו וידעו כל יושבי תבל כי ד' אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה, ויתן עז לעמו וירום קרן משיחו בב"א[41], כנה"ר[42] ונפש בנם עבדם חותם ביראת הכבוד וכט"ס,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ליעבע טייערע מוטער לעבען. ב"ה פאר אונזער געזונדהייט. מיר פרייען זיך מיט די גערוסען וואס דער ליעבער פאטער שליט"א שרייבט אונז פון דיינט וועגען אויך. וועו עס איז דיר ניט שווער, וואלט דאס באי אונז זייער טייער זיין דיין ליעבע געשיצטע האנדשריפט צו ערהאלטען. מיט גרוס און עהרענפורכט, דיין זאהן

אברהם יצחק ה"ק

תרגום

אמא תחי האהובה והיקרה. ב"ה על בריאותנו. אנחנו שמחים בדרישת-שלום, אשר אבא האהוב שליט"א כותב אלינו גם בשבילך. אם לא קשה לך היה זה יקר מאד לקבל כתב-ידך האהוב החשוב.

בברכת שלו' ויראת-הכבוד, בנך

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
6. שלו' - שלום
7. וכט"ס - וכל טוב סלה
8. לכאאמו"ר - לכבוד אדוני אבי מורי ורבי
9. וע"ד - ועל דבר
10. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
11. ר' - רבי
12. נ"י - נרו יאיר
13. ואח"כ - ואחר כך
14. רש"ח - רבי שמואל חיים? / רבי שלמה ח... - שם אדם
15. שי' - שיחיה
16. וג"כ - וגם כן
17. מועה"כ - מ(ה)ועד הכללי
18. ד"ר - דוקטור
19. ע"ד - על דבר
20. בע"ה - בעזרת השם
21. כ"כ - כל כך
22. בעה"י - בעזרת השם יתברך
23. לאה"ק - לארץ הקודש
24. הי' - היה
25. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
26. בכ"ז - בכל זאת
27. ולש"ח - ולשמואל חיים (אחי הרב)
28. שיחי' - שיחיו
29. באי"י - בארץ ישראל
30. מאחב"י - מאחינו בני ישראל
31. ומא"י - ומארץ ישראל
32. כ"א - כי אם
33. ע"י - על ידי
34. שהי' - שהיה
35. פא"פ - פנים אל פנים
36. ויה"ר - ויהי רצון
37. מצב"י - מצבי יהודה (בנו של הרב קוק)
38. יהי' - יהיה
39. השי"ת - השם יתברך
40. והשי"ת - והשם יתברך
41. בב"א - במהרה בימינו אמן
42. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקמד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד אדר שני תרע"ט **נמען:** הוריו (ולאמו ביידיש)

מר אייזנברג הביא מכתב מאביו ומתנה מאמו: שקדים ומרקחת מפירות הארץ. בהלכה, על דברי אביו בסוטה (סוף פרק משוח מלחמה) בעניין רשות ומצוה במלחמה: הרב קוק מיישב את דברי רש"י לפי ספר החינוך, שהיחיד חייב במלחמת שבעה עממים ובמחיית עמלק רק כשאין סכנה. מצוה המוטלת על הציבור אינה יוצאת מכלל 'וחי בהם' לגבי היחיד, ולכן היחיד שנזדמנה לו מלחמת רשות לבדו אינו נקרא עוסק במצוה. הרב קוק גם מסביר שמלחמת רשות באה מצד גזירת המלך בהסכמת בית דין של שבעים ואחד (סנהדרין כ ב). לאמו הרב קוק מודה על המתנה, ש'מזכירה הרבה ממעשה ידיך'.

עיקרי הדברים

- מתנה מהארץ.
- הלכה: מלחמת רשות ו'וחי בהם' (החינוך).
- מלחמת רשות כגזירת מלך.

נוסח האגרת

ב"ה, כ"ד אד"ר[1] עטר"ת[2].

הורי היקרים עט"ר[3] ומחמדי לבבי שליט"א[4], מה נכבד היום אשר בו הגיעו לידינו ע"י[5] מר אייזנבערג מכתב קודש דכאאמו"ר[6] שליט"א, והתשורה היקרה מזמרת ארץ חמדה, מעשה ידי אמא היקרה תחי'[7], יחד עם דה"ש[8] המדוייק, אשר הי'[9] לנו לטל אורות ומשיב נפש. יחננו השי"ת[10] ברחמיו בקרוב לעלות אל הקודש ולחדות בחדות נועם פניהם המאירות בשמחות וגיל, בישועת ד' על עם קדשו וחבל נחלתו במהרה בימינו בקרוב. ועד"ת[11] שהעלה כבוד מ"א הרב שליט"א בהא דסוטה ס"פ[12] מ"מ[13], דרשות ומצוה דגבי מלחמה אינה כ"א[14] בערך של שתי מערכות זו לעו"ז[15], אבל לגבי מצוה אחרת לעולם חשובה מצוה, שהרי יש חומר גם במלחמת רשות שאינה עומדת במקום פקו"נ[16], משא"כ[17] שארי מצות דוחי בהם כתיב. ובהורמנא דמ"א אמינא כמה מאירים ושמחים הם הדברים.

אמנם לישב ד' רש"י[18] דמשמע שאין מלחמת רשות פוטרת משום מצוה, יש לומר עפ"ד[19] החינוך שכתב גבי מלחמת ז' עממין ומצות מחייתן, וכן גבי מחיית עמלק, דהיחיד חייב בה דוקא כשאין בזה סכנה. ותמה עליו במנ"ח[20] שהרי מצות מלחמה יוצאה היא מן כלל זה דוחי בהם, דמצותה בכך להכנס בכלל סכנה. וצ"ל[21] דהחינוך ס"ל[22] דמצוה המוטלת על הציבור בכללו אם יש בה סכנה ליחיד א"ז[23] יוצא מכלל וחי בהם דהא ציבור לא מייתי, והיחיד אינו חייב בה מצד עצמו אלא מצד כלליות הצבור, ע"כ[24] אע"פ[25] שבכל מצות ציבור שאין בהם סכנה אין לנו לחדש שלא יהי'[26] נוהג בהם דין של וחי בהם, ויהיו חייבים בהם גם במקום סכנה לפרטים, אבל אם המצוה היא בתכונה כזו שיש בה סכנה לפרטים אנו אומרים שעדיין אין ראי'[27] שיהי'[28] גם היחיד חייב להעמיד עצמו בסכנה, כשאינו עם הציבור.

ע"כ ע"כ יחיד התנה יפה בחינוך שאינו חייב כ"א כשא"ב[29] סכנה, ולפ"ז[30] אין במלחמת רשות חומר יותר מאשר מצות, ומצות ציבור אחרת אם הי' בה צורך של סכנה ג"כ[31] היתה יכולה להיות מוטלת עלינו חובה, מאין התנגדות לכללא דוחי בהם, משום דציבור לעולם חיים, וכיון דמצוה זו רשות היא כשעומדת לנגדה חיוב של מצוה גמורה של חובת יחיד, אז צריכים לשקול הדבר איך הענין של חובת יחיד שבמצוה זו שהיא רשות עומד נגד חובת יחיד של מצוה. וא"כ[32] לפ"ד[33] החינוך גם מלחמת מצוה אין היחיד מצד יחידותו חייב בה במקום סכנה, וק"ו[34] מלחמת רשות, שא"ח[35] בה מצד היחידיות שלו במקום סכנה, א"כ[36] נוהג דין וחי בהם בדין היחיד בפרטיותו, וכיון שמצוה שעוסק בה זה היחיד או שנזדמנה לו, הרי הוא פוגע בה מצד יחידיות שלו, וביחידיות הרי גם בענין חובת מלחמה נאמרה וחי בהם כמש"כ[37], א"כ שפיר אין הרשות דיחיד דוחה מצוה דיחיד. ועפ"ז[38] הי' אפשר לחדש עוד ולומר שכ"ז שהיחיד עומד במערכה בכלל הציבור חל עליו חובת ציבור דדוחה פ"נ[39], שהיא דוחה כל המצות, ק"ו[40] דכל המצות נדחים מפניה, אבל בזמן שאין היחיד עומד עם הציבור, אלא שנזדמן לו ביחידות לעסוק במלחמת הרשות, כמו שמצייר החינוך כשמזדמן ביחידות הריגת אחד מז' עממין או מזרע עמלק, וה"נ[41] משכח"ל[42] ביחיד ביחש למלחמת הרשות, וכיון שגם במלחמת חובה ומצוה לדעת החינוך אין ביחידות כח לבטל דין של וחי בהם, ק"ו שאין כח ביחידות של מלחמת רשות, ואז נפרך ק"ו דידן, ונשאר כח של רשות לגבי מצוה, ומתחייב במצוה, כיון שאינו נקרא עוסק במצוה.

וי"ל[43] עוד דעיקר מלחמת הרשות באה מצד דין גזירת מלך, כדתנן ומוציא למלחמת הרשות ע"פ[44] ב"ד[45] של שבעים ואחד (סנהדרין כ'[46]:), והיינו שהב"ד[47] מסכימים על גזירתו, דאילו היו מצוים היתה זו כבר מצוה לד' הרמב"ם[48] מכלל לא תסור, וכ"מ[49] הלשון ומוציא ע"פ ב"ד, דעיקר הוא מה שהוא מוציא אלא שצריך ע"ז[50] הסכמת ב"ד שיתנו רשות ע"ז, והוי כמו רשות מצד ב"ד, וגבי מצות שמיעה למלך אע"פ שמצינו בה חומר שהעובר ע"ד[51] חייב מיתה, מה שא"כ[52] בכל מ"ע[53] שבתורה, מ"מ מצינו בה ג"כ צד קולא, שאינה עומדת אפילו בפני מצוה קלה, כמש"כ הרמב"ם פ"ג ה"מ[54] ה"ט[55], ולא עוד אלא אפילו כשעוסק בתורה, דקיי"ל[56] דכל מצוה מבטלין מד"ת[57] כשא"א[58] לעשותה ע"י אחרים, וכדאי' במו"ק[59] ט', ובירושלמי פ"ק[60] דברכות ה"ב ולגבי מצוה דשמיעה לגזירת מלך אמרי' בס"פ[61] נגמר הדין דילפי' ממיעוטא דרק, דבמקום מצוה אין שומעים לו, ואפילו ת"ת[62] אין מבטלין בשבילה, א"כ חידוש הוא שחדשה תורה שמצות מלך אע"פ שיש בה חומר גדול של עונש מיתה, מ"מ יש בה ג"כ קולא גדולה שהיא נדחית מכל מצוה ותלמוד תורה. וא"כ נחשבת שפיר רשות לגבי כל המצות, ומלחמת רשות כל כוחה היא גזירת המלך, וכ"מ מד' הרמב"ם שתיאר ענין של מלחמת רשות להרחיב גבול ישראל, ולהגדיל את גדולתו ושמעו של המלך, וע"פ[63] זה הדרך אפשר לומר דבכל גוונא נחשבת מלחמת רשות לרשות לגבי כל מצוה.

ואין מחומר שלה פרכא כמו שאין פרכא מחומר של העונש דגזירת מלך שבכ"ז[64] יש בה ג"כ צד הקל כמש"כ, ויש בזה להאריך בענין דין ק"ו של עונש, ושל הדרגא של וחי בהם, ומסתעף הענין לאריכות במקצעות רבים. ואכמ"ל[65] בזה.

וע"ד[66] זמן שובנו בחסדי השי"ת לאה"ק[67], הנה קצת מתעכבים אנחנו בשביל צב"י[68] שי'[69] שחפצנו שיבא אלינו פה ונסע בע"ה[70] יחד, אמנם יש קצת עיכוב בזה ממניעות הזמן, וחוץ מזה נתעכבתי קצת בשביל עניני אה"ק[71], אבל כפי הנראה מה שיהי' אפשר לעשות לטובתם יהי' יותר אפשרי בע"ה ע"י מכתבים בבואנו שלם בע"ה לאה"ק.

ובאיזה אופן שיהי' יותר רצוי ומועיל לעניני הכלל ולהרמת קרן התורה ויראת ד', אם שתהי'[72] קביעות דירתנו ביפו או בירושלים ת"ו[73], כן יוכרע הדבר בע"ה כפי מה שנראה בשיקול דעת ישרה בהסכמת רבים ושלמים טהורי לבב, החפצים בבנין אה"ק ע"פ תוכן הקודש כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל עמו ב"י[74] באמת לאמתה. ליעבסטע און טהייערסטע מוטער לעבוואהל.

ב"ה[75] פאר דעם פערזענליכען גרוס וואס מיר האבען מקבל גיווען פון מר אייזענבערג. און דער פראזענט פון דיינע ליעבע ארבייט פון די מאנדלען מיט די איינגעמאכץ, וואס זיי זיינען אזוי נאבעל, אזוי העכסט איידעל און גוט אין טעם. עס האט מיר דערמאנט אן פיעלעס פון דיינע ליעבע ווערק טייערסטע מוטער. זאל אונז השי"ת מזכה זיין, אין גיכסטעין צו זעהען זיך על אדמת הקודש, און אין פריידען אלעס אלעס צו דערמאנען. ב"ה פאר אלע חסדים וואס ער האט מיט אונז ביז אהער געפירט, אן מיר האפען אויף להבא אויך צו זיין הייליגע גרויסען חסד. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות. ומצפה לתשועת ד' אשר יפליא לעשות על עם קדשו, לרוממם ולנשאם, בכל פאר עולם ובכל הדרת קודש, לעשותם גוי אחד בארץ אשר בחר לו עדי עד, בעטרת אור תורה ורוממות חוסן קודש קדשים, בהוד פאר חי העולמים, עד עולמי עד.

בנכם עבדכם מצפה לשרתכם בקודש ביראת הכבוד ואה"ר[76],

אברהם יצחק הכהן קוק

תרגום

אמא אהובה ויקרה מאד, חיי בטוב.

ב"ה על דרישת-שלום אישית שקבלנו ע"י מר אייזנברג, והמתנה של עבודתך החביבה של השקדים עם המרקחת, שהם כל-כך אצילי עדין וטוב בטעם. זה מזכיר לי הרבה ממעשה-ידיך האהוב, אמא יקירה מאד. יזכנו השי"ת להתראות במהרה על אדמת הקודש, ולהזכיר בשמחה הכל הכל. ב"ה על כל החסדים שהנהיג אותנו עד הנה, ואנו מקוים גם להבא לחסדו הגדול הקדוש.

1. אד"ר - אדר ראשון
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ע"י - על ידי
6. דכאאמו"ר - דכבוד אדוני אבי מורי ורבי
7. תחי' - תחיה

8. דה"ש - דהשם
9. הי' - היה
10. השי"ת - השם יתברך
11. ועד"ת - ועל דבר תורה
12. ס"פ - סוף פרק
13. מ"מ - מכל מקום
14. כ"א - כי אם
15. לעו"ז - לעומת זה
16. פקו"נ - פיקוח נפש
17. משא"כ - מה שאין כן
18. רש"י - רבי שלמה יצחקי
19. עפ"ד - על פי דברי
20. במנ"ח - במנחת חינוך
21. וצ"ל - וצריך לומר
22. ס"ל - סבירא ליה
23. א"ז - אין זה; ב"שלא"ז הרב": אבי זקני
24. ע"כ - על כן
25. אע"פ - אף על פי
26. יהי' - יהיה
27. ראי' - ראיה
28. שיהי' - שיהיה
29. כשא"ב - כשאין בו
30. ולפ"ז - ולפי זה
31. ג"כ - גם כן
32. וא"כ - ואם כן
33. לפ"ד - לפי דעתי
34. וק"ו - וקל וחומר
35. שא"ח - שאין חילוק
36. א"כ - אם כן
37. כמש"כ - כמו שכתב
38. ועפ"ז - ועל פי זה
39. פ"נ - פיקוח נפש
40. ק"ו - קל וחומר
41. וה"נ - והכי נמי
42. משכח"ל - משכחת לה (מוצאים מצב כזה)
43. וי"ל - ויש לומר
44. ע"פ - על פי
45. ב"ד - בית דין
46. כ' - כבוד
47. שהב"ד - שהבית דין
48. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
49. וכ"מ - וכן משמע; לפני "ש...": וכל מקום / וכל מה
50. ע"ז - על זה
51. ע"ד - על דבר
52. שא"כ - שאם כן
53. מ"ע - מצות עשה
54. ה"מ - הני מילי (דברים אלו אמורים)

55. ה"ט – הא טעמא (זה הטעם)
56. דקיי"ל – דקיימא לן
57. מד"ת – מדברי תורה
58. כשא"א – כשאי אפשר
59. במו"ק – במועד קטן
60. פ"ק – פרק קמא (בציון מקור); "בפ"ק" במכתב: בפה קהילתנו
61. בס"פ – בסוף פרק
62. ת"ת – תלמוד תורה
63. וע"פ – ועל פי
64. שבכ"ז – שבכל זאת
65. ואכמ"ל – ואין כאן מקום להאריך
66. וע"ד – ועל דבר
67. לאה"ק – לארץ הקודש
68. צב"י – צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
69. שי' – שיחיה
70. בע"ה – בעזרת השם
71. אה"ק – ארץ הקודש
72. שתהי' – שתהיה
73. ת"ו – תבנה ותכונן
74. ב"י – בני ישראל
75. ב"ה – ברוך השם
76. ואה"ר – ואהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג ניסן תרע"ט **נמען:** הוריו (ולאמו ביידיש)

ברכה להוריו שמלאו להם שבעים וחמש שנים באדר שני. אחרי חילופי מכתבים עם הוועד הכללי, והסכום ששלחו כסימן להסכמה, החליטו: 'שתהיה פינתנו ישרה לירושלים'. הרב קוק מקווה לפעול שם 'בדרכי נועם', גם ביחס לשאר הקבוצים בארץ. לאמו ביידיש: הרב קוק חוזר על הברכות לרגל יום היובל.

עיקרי הדברים

- ברכת שבעים וחמש.
- ההחלטה: ירושלים.
- דרכי נועם עם כל הקבוצים.

נוסח האגרת

ב"ה[1] י"ג ניסן עטר"ת[2]

שלו'[3] וברכה אורך ימים ושנות חיים טובים, דשנים ורעננים בבריות גופא ונהורא מעליא, לכבוד הורי היקרים עט"ר[4] וצפירת תפארתינו, אאמו"ר[5] הרב הגדול בתו"י[6] טהורה מוהר"ש[7] זלמן הכהן שליט"א[8]

ואמי מורתי הכבודה ויקרה אשה יראת ד' מרת פערא זלטה תחי'[9] לאוי"ט[10], ויזכו לראות רב נחת מכל צאצאיהם, זרע ברך ד, לשם ולתהילה ולתפארת בכל טוב, בחדוה ושמחת עולם.

הורי היקרים, לבי ובשרי ירננו בשבח והודות לאל חי, שהחיינו וקיימנו ליום מלאת לכם שבעים וחמש שנים, בירח אדר שני העבר. והנני בזה מתכוין מרחוק כנגד המברכים כל יקירינו צאצאיכם היקרים אשר עמכם על אדמת הקודש, וכל יקירנו ואוהבנו מקרוב ומרחוק המשתתפים בשמחת לבבנו. ואני תפילה ימים רבים ושנות חיים של שיבה טובה יוסיף לכם המוסיף מחיה חיים ב"ה, ונזכה לתקופות ימים ושנים טובות הבעל"ט[11], לחוג עמכם יחד, הורים יקרים וחביבים, חגיגות של שמחה ברב נחת מפרטיותנו, בחוברת עם עונג, ונחת וחדוות לבב של שמחת כללות עם ה' הגוי כולו, אשר יעלז וישמח לפני ד' בחדות עז ישועות, וששון עליצות קודש. קבלו באהבה וברצון הורינו היקרים, את הברכות אשר ירחשו לבבינו, מפה מארץ מרחקים, ויהי נועם ד' עלינו, ויכונן את מצעדנו לטובה, ונזכה בקרוב ברב רחמיו להתראות עמכם בשובע שמחות על אדמת קודש צבי חמדת לבבינו עדי עד.

והנה מקוים אנו ומצפים לישועת ד' שיזכנו במוקדם האפשרי לעלות אל הקודש ולקבע מקום קביעות דירתנו בעיר קדשנו ותפארתנו ירושת"ו[12], ויחננו ברב טובו לעבוד עבודתו ועבודת עם קדשו בשובה ונחת, באהבה ואחוה ושלו'[13] וריעות, ויהי'[14] עם פינו בעת הטיפנו ועם ידינו במעבדנו, לחן ולכבוד, לטובה ולברכה.

ע"פ[15] חילוף המכתבים עם מו"מ[16] הועה"כ[17], וע"פ[18] הסכום אשר שלחו, אע"פ[19] שאין זה מהעקרים בכ"ז[20] הלא הוא אות על הסכמת וחפץ אנשי לב, הסכמנו בע"ה[21] שתהי'[22] פינתנו ישרה לירושת"ו[23]. ונקוה בעה"י[24] בכל האפשרות איך לכוין את הדברים באגודת אמת בדרכי נועם ועתרת שלו', גם ביחש לשארי הקבוצים של אחינו היקרים יושבי ארץ הצבי, שכולם חקוקים בחותם קודש על לוח לבבי לאהבת עולם.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות, בשמחת הרגל הקדוש הבעל"ט, וביתרון הכשרו, נועמו והדרת קדשו, כנפשכם היקרה ונפש בנם עבדם מוכן לשרתם בחרדת והדרת קודש באה"ר[25] בתשועת ד' והמון חסדיו,

אברהם יצחק ה"ק

ליעבסטע און טייערסטע מוטער לעבוואהל. איך וויעדערהאל די גליקווינשונגען און דעם גראטוליערען, וואס איך האב אין לשון-הקודש אויסגעשפראכען, צו אייך ליעבע עלטערען לעבען, צו דעם פארבייגעגאנגענען פינפאונזיעבציגיערי-גען יוביליאום-טאג, אין דעם פאריגען מאנאט. געבע השם יתברך עס זאלען ערפיעלט ווערען אלע ברכות, וואס עס זיינען אויסגעשפראכען פון נאהענט און פון ווייטען, צו אייך ליעבענסווירדיגע און האכגעשעצטע עלטערען. זאל אונז דער אלמעכטיגער מיט זיין חסד מזכה זיין שן דעם צוקונפט נאך פיעלע פרידען צו האבען פון אייך, און איהר פון אונז אלעמען און פון כלל-ישראל, מיט אלעס גוטעס. פיעלע גוטע גליקליכע יאהרען, מיט געזונדהייט, מיט נחת און כבוד, און בעסטע צופרידענהייט זאל השם יתברך אייך שיינקען. נאך דעם גרוס און וואונש אייער גליקווינשענדער אייער זאהן, חותם בברכה ויראת הכבוד.

תרגום

אמא אהובה ויקרה. מאד חיי בטוב. אני חוזר הברכות והאיחולים, שהבעתי בלשון הקודש, אליכם הורים יקרים שתחיו, אל יום חג היובל של שנת השבעים וחמש שהיה בחודש העבר. יתן השם יתברך שיתמלאו כל הברכות, שהובעו מקרוב ומרחוק, אליכם הורים אהובים מאד ונערצים מאד. הכל-יכול בחסדו יזכה אותנו בעתיד להיות לנו רב שמחות מאתכם ולכם מכולנו ומכלל ישראל, בכל טוב. שנים רבות טובות מאושרות, בבריאות, בנחת-רוח וכבוד, בשביעת-רצון מרובה, יעניק לכם השם יתברך. כדרישת וברכת בנכם מצפה טובכם.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. שלו' - שלום
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
6. בתו"י - בתורה ויראה
7. מוהר"ש - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. תחי' - תחיה
10. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
11. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
12. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
13. ושלו' - ושלום
14. ויהי' - ויהיה
15. ע"פ - על פי
16. מו"מ - משא ומתן
17. הועה"כ - הועד הכללי
18. וע"פ - ועל פי
19. אע"פ - אף על פי
20. בכ"ז - בכל זאת
21. בע"ה - בעזרת השם
22. שתהי' - שתהיה
23. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
24. בעה"י - בעזרת השם יתברך
25. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקנו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' אייר תרע"ט **נמען:** הוריו, בנותיו ובני המשפחה

הנסיעה, שתוכננה לפני שבועות, מתעכבת. העיכוב הוא בעיקר על פי עצת רופאים גדולים בלונדון בעניין מיחוש ישן מימי ילדותו; לדבריהם אפשר לרפאו שלא יחזור. הרב קוק לא רצה לכתוב על כך כדי שלא ידאגו, אבל עיתון יידי פרסם על זה בהגזמה. 'אינה חלילה דבר של סכנה'.

עיקרי הדברים

- עיכוב הנסיעה.
- עצת הרופאים.
- הגזמה בעיתון.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ג' אייר עטר"ת[2].

הורי היקרים עט"ר[3], בנותי החביבות, אחי ואחיותי וגיסי האהובים הם וצאצאיהם לברכה וכט"ס[4].

ת"ל[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו כרגיל ב"ה.

הנה מכמה מניעות נתעכבה נסיעתנו כעת, אחרי אשר חשבנו בהסכמה לעשותה כבר לפני חג השבועות הבעל"ט[7], אמנם מד' מצעדנו כוננו וכל העכבה לטובה, וברחמיו יגמור בעדנו הכל לטובה ולברכה.

ומה שאנו מתעכבים כעת הוא ביחוד ע"פ[8] עצת הרופאים הגדולים בכרך זו, שנתיעצתי אתם על דבר המכאוב החיצון שאני סובל במקום התחתוניות, זה מימי ילדותי כידוע לכם, והם חזקוני שאני צריך להתעכב מעט ובע"ה[9] יעלה בידם להעמיד ענין זה במצב של רפואה שלמה, שלא יהי'[10] חוזר וניעור מזמן לזמן, גם מהם אמרו לי ששארי עניני חולשות שאני סובל יש להם יחש עם חולשה זו המיושנת. ואקוה לד' שהכל יהי' לטובה, ונכתוב לכם בקרוב את הזמן הנועד שיהי'[11] אפשר לנו לנסוע בע"ה[12]. והשי"ת[13] יזכנו לשמוח בחדות פניכם על אדמת הקודש בקרוב. ובאמת לא חפצתי לכתוב לכם שאני מתעכב מפני ענין של רפואה, כי בריחוק מקום מביא הדמיון דאגה יתירה גם על דבר קטן, אבל יען שאיזה כתבן כתב בעתון זרגוני פה ע"ד[14] זה בהגזמה כדרכם, הנני מוכרח לבאר לכם את הענין.

והנני בטוח שתבינו את הדבר על בוריו כאשר ידעתם מאז, שאינה חלילה דבר של סכנה, רק עצה טובה מהרופאים להנצל מדבר המעיק מזמן לזמן, והמפריע את מעמד הבריאות באיזה אופן גם בתדירות. והשי"ת יצליחנו, ויחזקנו ויאמצנו לעבודתו ועבודת עם קרובו על אדמת קדשו, ברוב עוז וחדוה, כנה"ר[15] ונפש בנכם עבדכם חותם ביראת הכבוד, אביכם ואחיכם מברככם בכט"ס[16],

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. עטר"ת – השנה תרע"ט (1918/1919) – כתובה במילה "עטרת"

3. עט"ר – עטרת ראשי
4. וכט"ס – וכל טוב סלה
5. ת"ל – תודה לא-ל
6. החוה"ש – החיים והשלום
7. הבעל"ט – הבא עלינו לטובה
8. ע"פ – על פי
9. ובע"ה – ובעזרת השם
10. יהי' – יהיה
11. שיהי' – שיהיה
12. בע"ה – בעזרת השם
13. והשי"ת – והשם יתברך
14. ע"ד – על דבר
15. כנה"ר – כנפשו הרמה
16. בכט"ס – בכל טוב סלה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אמט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (אחרי תשעה באב תר"פ) **נמען:** הוריו

על המתרגזים נגד 'אורות': כך דרכם של מי שאינם רגילים ב'הלכות דעות', אף שהיסודות עתיקים וממקור הקודש. לבאר את המקורות אין תועלת, כי לרוב אינם מבארים במפורש, וההבנה באה בהתבוננות עמוקה. 'לי די שהישרים המבינים... יתבסמו'. הרב קוק מבקש שהוריו לא יצטערו, ושהחובה היא 'שלא לגור מכל רוגז'. אינו מתרעם על התמימים, ומשתתף בצערם.

עיקרי הדברים

- המתרגזים על 'אורות'.
- אין תועלת בציון המקורות.
- לא לפחד מרוגנים.

נוסח האגרת

הורי היקרים עט"ר[1] ומחמדי נפשי שליט"א[2].

עבר עלינו הצום ב"ה[3] במצב הגון לפי הערך, בצפית ישועה קרובה שיהפך ב"ב[4] לששון ולשמחה לנו ולכל ישראל. ביום ש"ק[5] בא צב"י[6] שי'[7] והנהו מתעכב עדיין עמנו פה. ע"ד[8] הרוגנים בענין ה"אורות" אין לשים לב, ככה הוא הדרך של אנשים הרגילים שלא לעיין בהלכות דעות, שמתרגזים נגד כל ביאור והארה שנראה להם כחדשה. אע"פ[9] שבאמת יסוד הדברים עתיקים הם וממקור הקודש הם יוצאים, וגדולים וטובים ממני בכמה דורות נצטערו בצער זה. לי די שהישרים המבינים, שיראת שמים אמיתית היא אוצרם, הם יתבסמו בדברים שאני חושב לתועלת כללית וטובה רוחנית גדולה לפרסם לפעמים. לבאר את המקורות אין תועלת, עפ"ר[10] אין המקורות מבארים להדיא את המחשבה שלי, אלא הם מראים ע"ז[11] אחרי התבוננות והרגשה עמוקה. ואלה הנרגנים, או אפילו תמימי הלב שלא הורגלו ברעיונות כאלה, לא יקבלו את התוצאות גם כשיראה להם המקור שממנו הדברים נובעים. מאד אבקש מכבודכם, הורי היקרים, שלא יהיה לכם מכל הדברים הללו צער כל דהו, וזאת היא החובה של עבודת הקודש עבודת ה' אשר חותמו אמת, שלא לגור מכל רוגן ומעליב. ואני איני מתרעם כלל עליהם, ביחוד את התמימים מהם, שאני משתתף בצערם.

אלא שאני רואה שהנני מחוייב לבאר את הדברים שיביאו תועלת כללי וכבוד לעם ד', וחיזוק לתורה במהלך הימים הבאים לקראתנו לשלו'[12] בע"ה[13]. והנני בזה חותם בברכה שלו'[14] וברכה נאמנה.

בנם עבדם חותם ביראת הכבוד

אברהם יצחק ה"ק

1. עט"ר – עטרת ראשי
2. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
3. ב"ה – ברוך השם

4. ב"ב - בני ביתו
5. ש"ק - שבת קודש
6. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
7. שי' - שיחיה
8. ע"ד - על דבר
9. אע"פ - אף על פי
10. עפ"ר - על פי רוב
11. ע"ז - על זה
12. לשלו' - לשלום
13. בע"ה - בעזרת השם
14. שלו' - שלום

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: א' אייר תרפ"א **נמען:** חתנו יונה מירקין ובתו (בצירוף מכתב מאביו)

אביו כותב על ביקור קרובים ועל מינוי אביגדור למלמד בתלמוד תורה 'עץ חיים'. הרב קוק: הם מצטערים על עיכוב מכתבי צבי יהודה. השיבוש בעניין כ' בסיון נפל על ידי הכותב שטעה ונחפז; האסיפה הכריעה רק שאין להקפיד על קביעת התענית ביום ראשון, כי יש חולקים.

עיקרי הדברים

- מכתב האב.
- דאגה לצבי יהודה.
- שיבוש בפרסום על תענית כ' סיון.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. יום א' לחדש אייר שנת תרפ"א[2] [נכתב לר' יונה מירקין]

ברכת שלו'[3] ושלוה לכבוד חתני האהוב ולרעיתו בתי הכבודה והשולמית שליט"א[4] אחדשה"ט[5],

קבלנו מכתבכם אחרי חיכינו עליו זה שבועות וב"ה[6] על שלומכם, כן ב"ה אתנו כולנו החוה"ש[7], יום ה' באו הנה ב"א מר ש"ח ובנו נחום ודבורה שליט"א גם חי' מולמאן ארחה לחברה אתם, אביגדור נתקבל למלמד בת"ת[8] עץ חיים ומכירים פעלו לטוב, יעזר נא ד' שיוכלו לעשות החתונה למז"ט[9], הננו נבוכים מאוד מהעדר מכתב מצב"י[10] שליט"א ירחם ד' וישמחינו מעצבונינו, מקשי הכתיבה עלי ע"כ[11] הסתפקו נא בדבריו אלו המעטי ד' לבשר ולהתבשר אך טוב כנפשכם ונפש א"ח[12], שלמה זלמן הכהן קוק גם זאת לטובה דורשת שלומכם. שלו' לכם אהו"נ[13] היקרים ב"ה על החוה"ש אשר עמנו יזכנו השי"ת[14] לראות בקרוב כת"י של צב"י[15] שי'[16], שאנו מלאים צער מעיכוב מכתביו, השיבוש ע"ד[17] יום כ' סיון נפל ע"י[18] הכותב, שטעה ורצה להציל את כבוד הרבנות, ונכשל בהחפזו, האסיפה היתה נכבדה של רוב רבני ירושלים, וחלילה לחשוב שהם טעו בדבר שתנוקות יודעין, הפרטי כל היה בקצרה שאין להקפיד על קביעות התענית ביום א', שיש חולקים לפי [מ"י] דתענית.

וחשב בהחפזו שמדבר ע"ד דחוי, ישמחנו ד' ויחונו בישועתו בקרוב, אחיכם נאמנכם

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שלו' - שלום
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
6. וב"ה - וברוך השם
7. החוה"ש - החיים והשלום
8. בת"ת - בתלמוד תורה

9. למז"ט - למזל טוב
10. מצב"י - מצבי יהודה (בנו של הרב קוק)
11. ע"כ - על כן
12. א"ח - אלקים חיים ("אלו ואלו דברי א"ח"); "שא"ח": שאינו חייב
13. אהו"נ - אהוב נפשי
14. השי"ת - השם יתברך
15. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
16. שי' - שיחיה
17. ע"ד - על דבר
18. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארכה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ראש חודש אדר שני תרפ"ד - טריאסט **נמען:** הוריו, אשתו, ילדיו ובני המשפחה

הם הגיעו לטריאסט; הרב המקומי ונכבדים קיבלו אותם, ומחר ייסעו לפריז. בכל מקום קיבלו אותם בכבוד, גם 'שאינם בני בריתי'. הרב קוק מבקש לשמוע על בריאות אביו, ושאביו יחתום בעצמו. לבנו הרצי"ה: האם נשמרים השיעורים, ושלא יוציא לדפוס דבר שאינו מבואר כל צרכו, בהתייעצות עם הרב חרל"פ; ושיקפידו על אכילה ובריאות. לבנותיו: שיהיו רגועות ויסדרו את הבית.

עיקרי הדברים

- הגעה לטריאסט.
- קבלת פנים.
- הוראות לבנו.
- דאגה למשפחה.

נוסח האגרת

ב"ה. יום ג', ר"ח אד"ר[1], טריעסט

הורי היקרים, עט"ר[2], רעיתי הרבנית, בני. בנותי, אחי ואחיותי וב"ב וצאצאיהם היקרים לכולם ברכת ד' וכל טוב סלה ב"ה[3] באנו לשלו'[4] כשעה עשר בערב אמש ליל ג' אור לר"ח דנא. הנה, באו הרב ואחדים נכבדים לקבל פנינו על הספינה, סרנו פה במלון נכבד, ונקוה להנפש פה עד מחר אי"ה[5] שנסע לפריז. פסח שי'[6] נסע לפני אור היום שמה, בשביל העיכוב מצד הקורנטין. נקוה להשי"ת[7] שיצליחנו בכל דרכינו למען שמו הגדול ולמען עמו ונחלתו. ב"ה בכל המקומות שעברנו וגם באנו נפגשנו תה"ל[8] בכבוד והדר ובאהבה וחבה מן הכל, בין שהם ב"ב[9] שאינם ב"ב. נברך לד' חסדו. בבקשה לכתב לנו משלו'[10] כולכם בפרטיות.

ביחוד שלו'[11] אדוני אבי שליט"א[12] למע"ה[13] אם יוכל לחתום בעצמו מה טוב. ובכל אופן להודיעני בפרטיות ממצבו. למע"ה הורי היקרים וכל מחמדינו, לא תצטערו ח"ו[14] ותהיו מאושרים ושמחים, ומלאים יחול ותקות תשועת השי"ת[15], שברחמיו הרבים יחנינו לשוב בקרוב אל נוה קדשנו, להתעלס בשמחה וחדות ישועתו, בהודות והלל לשמו על חסדו ואמתו, ולהביא עזר והרוחה לעניי עם ד' יושבי ציון, ולחזוק תוה"ק[16] ובנין אה"ק[17] ת"ו[18]. בני יקירי, כתוב נא בפרטיות מכל הנעשה בבית ודרו"ש[19] כל מחמדינו, וביחוד שלו' חביב רוחנו ולבנו הגרי"מ[20] חרל"פ[21] שליט"א וכא"ל[22]. ושלו'[23] כל חבירינו היקרים, כולם מקטנם ועד גדולם, הרבנים והחברים, הזקנים והצעירים, וכל מתפללי ביהמ"ד[24] שלנו. ותודיעני אם משתמרים באיזה מדה השיעורים ואם אתה ממשיך את ההדפסה, למע"ה לדייק שלא. להוציא מת"י שום דבר שאינו מבואר כל צרכו בבירור גמור, ותעיין בזה בשכלך הישר, ותתישב עם ידי"נ[25] הגרימ"ח[26] שליט"א. והשי"ת[27] יתקנינו בעצה טובה מלפניו, בכל הפרטים והכללים. ואבקש

מאד ממך ומחוה לאה תחי'[28], שתזהרו בשמירת הבריאות, ותשתדלו להרבות באכילה, למען חזוק הכחות, וכדי לעשות נחת רוח לאמא תחי'.

בתי היקרה פרידא חנה תחי' ודאי תביני בעזה"י[29] להיות מרוגעת, וברצון טוב, בהשקט ובמנוחה. היי שמחה ומאושרת, ובעז"ה[30] הכל יהי'[31] לטובה ואל תדאגי כלל, יתחזקי בבטחון על השם יתברך, המנהיג אותנו בחסדו בע"ה[32]. בני ברית. בתי יקירתי בתי' מרים תחי'. אקוה שתהיי מפקחת יפה על בריאותך, ועל בריאות אמא תחי', ותעשי תמיד נחת רוח לאבא ואמא שליט"א, ובכלל יהי' בעז"ה[33] בבית הכל בסדר נכון, ואפילו זמני האכילה הי'[34] ראוי להתרגל בסדר הראוי, כדי שיהי'[35] יותר קל להמשיך את הסדר בזה כאשר יזכנו השי"ת לשוב לשלו', בעזרתו ית"ש[36]. הנני כעת עדיין קצת עיף מהנסיעה, ע"כ[37] אקצר כעת ובעה"י[38] נקוה לכתב מהסתם בע"ה עוד מהתחנות הבאות. עד אשר נזכה בע"ה לבא על האני' להצלחה.והי'[39] זה שלו' וברכת טוב, ושמחת פורים וחדות ד' ועזו, לכולכם חביבי ומחמדי כנפשכם היקרה ונפש בנכם, אישך, אביכם, אחיכם, ודודכם, המצפה לישועת ד', אברהם יצחק ה"ק[40] דר"ש[41] באהבה לאלטר שליט"א, מהו עושה והיכן הוא ומה שלומו, מן הכל הודיעוני, הנ"ל[42] בני מחמדי, איני צריך לעוררך בפרטיות, שתודיעני מהענינים שנמסרו אליך בעת אשר נדברנו לפני העתקתנו, הכל באר היטב בעה"י[43]

אברהם יצחק ה"ק

---

1. אד"ר - אדר ראשון
2. עט"ר - עטרת ראשי
3. ב"ה - ברוך השם
4. לשלו' - לשלום
5. אי"ה - אם ירצה השם
6. שי' - שיחיה
7. להשי"ת - להשם יתברך
8. תה"ל - תהלה לא-ל
9. ב"ב - בני ביתו
10. משלו' - משלום
11. שלו' - שלום
12. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
13. למע"ה - למעלה
14. ח"ו - חס ושלום
15. השי"ת - השם יתברך
16. תוה"ק - תורתנו הקדושה
17. אה"ק - ארץ הקודש
18. ת"ו - תבנה ותכונן
19. ודרו"ש - ודורש שלום
20. הגרי"מ - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ (למשל: יעקב + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
21. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
22. וכא"ל - וכל אשר לו
23. ושלו' - ושלום
24. ביהמ"ד - בית המדרש

25. ידי"נ - ידיד נפשי
26. הגרימ"ח - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ, ח (למשל: יעקב + משה + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
27. והשי"ת - והשם יתברך
28. תחי' - תחיה
29. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
30. ובעז"ה - ובעזרת השם
31. יהי' - יהיה
32. בע"ה - בעזרת השם
33. בעז"ה - בעזרת השם
34. הי' - היה
35. שיהי' - שיהיה
36. ית"ש - יתברך שמו
37. ע"כ - על כן
38. ובעה"י - ובעזרת השם יתברך
39. והי' - והיה
40. ה"ק - הכהן קוק
41. דר"ש - דורש שלום
42. הנ"ל - הנזכר לעיל
43. בעה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' ניסן תרפ"ד - ניו יורק **נמען:** הוריו

הרב קוק שמח בברכות לרגל יום הולדתו של אביו השמונים, ומודה למשתתפים בשמחה.

עיקרי הדברים

- ברכה ליום הולדת השמונים.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. י' ניסן, תרפ"ד[2] נו"י[3]

הורי היקרים עט"ר[4] ופארי הודי שליט"א[5]

תהלי"ת[6] אשר זיכני ברב חסדו לקבל את ברכות הורי האהובים שליט"א מיום חדות לבנו, יום הולדת השמנים לאוי"ט[7]. אנא ד' האריך נא ימי חמודי לבבינו בשיבה טובה דשנים ורעננים יהיו, ונזכה כולנו יחד לראות בטוב ד' על עמו ונחלתו, בביאת גואל צדק בב"א[8]. ותודתי נתונה לכל חביבי לבבינו האהובים אשר שמחו בלב תמים ואהבה נאמנה ביום שמחתינו, נזכה כולנו לראות בשמחות וגיל של כל מחמדי לבבינו הקרובים והרחוקים, ישלם ד' פעלם, בשמחם את לבותינו הלחוצות מפני התרחקותינו, והשי"ת[9] ברחמיו יקרבינו בקרוב, בשמחה וטוב לב, ונזכה לחדות בשמחת לבב את פניכם הטהורים.

הנני מוכרח לקצר מפני הטרדא, מחכים אנשים עלי והשי"ת יחנינו בחסדו.

ויצליחנו בעבודתנו לטובת עם ד' תורתו וחבל נחלתו, והי'[10] זה שלו'[11] כנפשם היקרה ונפש בנכם חותם ביראת הכבוד וברכה נאמנה

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. נו"י - נוא יורק (ניו יורק)
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. תהלי"ת - תהלה לא-ל יתברך
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. בב"א - במהרה בימינו אמן
9. והשי"ת - והשם יתברך
10. והי' - והיה
11. שלו' - שלום

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארלח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ל"ד לעומר תרפ"ד - ניו יורק **נמען:** הוריו, אשתו, ילדיו ובני המשפחה

ברכת שבועות. השבוע נסע לקליבלנד. הרב קוק מבקש שאביו ואמו יכתבו בעצמם. אינו יודע עדיין מתי ישוב.

עיקרי הדברים

- נסיעה לקליבלנד.
- בקשה למכתבים.
- מועד השיבה לא ידוע.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ל"ד לספירה, פ"ד נו"י[2]

הורי היקרים עט"ר[3], רעיתי הרבנית היקרה, בני מחמדי בנותי היקרות. אחי ואחיותי, וצאצאיהם היקרים. וכל אשר להם. כולם יתברכו בכט"ס[4]. כברכת שמחת יום מתן תורתינו לאורך ימים טובים. ב"ה על החוה"ש[5] אשר עמנו פה, יתן השי"ת[6] שנבשר ונתבשר תמיד אך טוב וחסד, ויראינו בישועתו בעניני הכלל והפרט. שבוע דנא עברה עלינו בנסיעה, לעיר קליוולאנד. מובן רבה הטרדא והעבודה. יתן השי"ת שיהי'[7] הכל לתועלת לבנין עם ד' ותוה"ק[8], וארץ חמדתינו ועיקו"ת[9] בכליל תפארתה בב"א[10]. מאד נשמחתי במכתבכם היקר, ואקוה שבמכתבים הבעל"ט[11] יבאו ג"כ[12] דברי כאאמו"ר[13] שליט"א[14], ואולי ג"כ הי'[15] אמי מורתי היקרה תחי'[16] לאוי"ט[17]. וכולכם, כל מי שב"ה[18] יכול לכתב, תכתבו בפרטיות ובאריכות האפשרית, כי הלא זאת היא שמחתינו בשבתנו פה בגולה בהופיע לנו אורות מקודש, מעשי ידיכם בכתב ידכם החביב לנו, המחי' את לבותינו הכמהות. ומצפות לעת גאולה וישועה קרובה, לע"ע[19] קשה לי להגביל את הזמן שאנחנו חושבים בע"ה[20], להתחיל את נסיעתנו הביתה בעה"י[21] אחר יו"ט[22], אי"ה[23] כאשר הסתדר קצת העבודה המוכרחת נראה בע"ה ונודיע בפרטיות.

השי"ת יחנינו ויזכנו לחדות את פניכם בשמחה וטוב לבב כנה"ר[24] ונפש בנכם עבדכם חותם ביראת הכבוד, בעלך, אביכם, אחיכם ואוהבכם המצפה לתשועה וחותם בברכת יו"ט וכט"ס[25] באה"ר[26]

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. נו"י - נוא יורק (ניו יורק)
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. בכט"ס - בכל טוב סלה
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. השי"ת - השם יתברך
7. שיהי' - שיהיה
8. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה

9. ועיקו"ת - ועיר קודשנו ותפארתנו
10. בב"א - במהרה בימינו אמן
11. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
12. ג"כ - גם כן
13. כאאמו"ר - כאדוני אבי מורי ורבי
14. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
15. הי' - היה
16. תחי' - תחיה
17. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
18. שב"ה - שברוך השם
19. לע"ע - לעת עתה
20. בע"ה - בעזרת השם
21. בעה"י - בעזרת השם יתברך
22. יו"ט - יום טוב
23. אי"ה - אם ירצה השם
24. כנה"ר - כנפשו הרמה
25. וכט"ס - וכל טוב סלה
26. באה"ר - באהבה רבה